

Энэхүү хөндөг тугийн хэвлэл
10 сны 01 дүгээр сарын 05
№01 /622/

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол Улсын хууль

2

**Олон улсын сэргээгдэх эрчим
хүчний агентлагийн дүрмийг
соёрхон батлах тухай**

Монгол Улсын Их
Хурлын тогтоол

3

**Төрийн албаны зөвлөлийн үйл
ажиллагааны дүрмийг шинэчлэн
батлах тухай**

Монгол Улсын
Засгийн газрын
тогтоол

19

Хөтөлбөр батлах тухай

ГАРЧИГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1.	Олон улсын сэргээгдэх эрчим хүчний агентлагийн дүрмийг соёрхон батлах тухай	2
2.	Нийгмийн даатгалын сангийн 2009 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	2

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

3.	Үндсэн хуулийн цэцийн 2009 оны 04 дүгээр дүгнэлтийн тухай	3
4.	Төрийн албаны зөвлөлийн үйл ажиллагааны дүрмийг шинэчлэн батлах тухай	3
5.	Тооллогын төв өөрчлөн тогтоох тухай	12
6.	Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойн медаль бий болгох тухай	13
7.	Зарим Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай	15

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

8.	Ажлын хэсэг байгуулах тухай	16

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

9.	Хөтөлбөр батлах тухай	19

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

10.	Ашигт малтмалын тухай хууль, Иргэний хуулийн зарим заалт Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай	35

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2009 оны 12 дугаар
сарын 04-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

ОЛОН УЛСЫН СЭРГЭЭГДЭХ ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ АГЕНТЛАГИЙН ДҮРМИЙГ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын Бонн хотноо 2009 оны 01 дүгээр сарын 26-ны өдөр баталсан Олон улсын сэргээгдэх эрчим хүчний агентлагийн дүрмийг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДЭД ДАРГА

Н.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2009 оны 12 дугаар
сарын 17-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2009 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Нийгмийн даатгалын сангийн 2009 оны төсвийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн "331,932.7" гэснийг "335,110.0" гэж, "14,477.2" гэснийг "21,460.4" гэж, "15,627.4" гэснийг "16,230.0" гэж, "5,619.3" гэснийг "9,130.6" гэж, "56,060.6" гэснийг "58,434.0" гэж, "8,585.7" гэснийг "9,317.2" гэж, "435,538.2" гэснийг "452,917.6" гэж тус тус өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2009 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрөөс дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2009 оны 12 дугаар
сарын 03-ны өдөр

Дугаар 86

Улаанбаатар
хот

Үндсэн хуулийн цэцийн 2009 оны 04 дүгээр дүгнэлтийн тухай

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.3 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.3.6 дахь заалтад "өмнөх сонгуулийн зардлын тайланг энэ хуулийн 42.2-т заасны дагуу Сонгуулийн ерөнхий хороонд ирүүлээгүй бол" гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 9 дэх заалтын "төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй", мөн зүйлийн 10 дахь заалтын "Аль нэгэн нам, ... гишүүний нь хувьд хүнийг ялгаварлан гадуурхах, хэлмэгдүүлэхийг хориглоно" гэснийг тус тус зөрчсөн байна гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн 2009 оны 11 дүгээр сарын 04-ний өдрийн 04 дүгээр дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэж үзсүгэй.

2. Энэ тогтоолыг 2009 оны 12 дугаар сарын 03-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2009 оны 12 дугаар
сарын 04-ний өдөр

Дугаар 87

Улаанбаатар
хот

Төрийн албаны зөвлөлийн үйл ажиллагааны дүрмийг шинэчлэн батлах тухай

Төрийн албаны тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.10 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Төрийн албаны зөвлөлийн үйл ажиллагааны дүрмийг хавсралтаар баталсугай.

2. Энэ тогтоол батлагдсантай холбогдуулан "Төрийн албаны зөвлөлийн дүрэм батлах тухай" Улсын Их Хурлын 2002 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 85 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДЭД ДАРГА**

Н.ЭНХБОЛД

**ТӨРИЙН АЛБАНЫ ЗӨВЛӨЛИЙН
ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ДҮРЭМ****Нэг. Нийтлэг үндэслэл**

1.1.Энэ дүрмийн зорилго нь Төрийн албаны тухай, Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хууль болон бусад холбогдох хуулийн хүрээнд Төрийн албаны зөвлөл (цаашид "Зөвлөл" гэх)-ийн үйл ажиллагааны зарчим, бусад этгээдтэй харилцах хэлбэр, бүрэн эрх, чиг үүрэг, зохион байгуулалтын бүтэц, Зөвлөлийн дарга, орон тооны гишүүдийн бүрэн эрхийг тодорхойлоход оршино.

1.2.Зөвлөл нь төрийн албан хаагчийн стандартын удирдлагыг улсын хэмжээнд хэрэгжүүлэх төрийн албаны төв байгууллага мөн.

1.3.Зөвлөл нь Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим болон Төрийн албаны тухай хуулийн 4.2-т заасан захирах, захирагдах ёс, ил тод байх, ард түмэнд үйлчлэх, иргэд хуульд заасан болзол, журмын дагуу төрийн албанд орох адил тэгш боломжтой байх, төрийн алба мэргэшсэн, тогтвортой байх, төрийн албан хаагчаас бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх нөхцөл, баталгааг төр хангах зарчмуудыг мөрдөж ажиллана.

1.4.Зөвлөл нь хамтын удирдлагын зарчмыг удирдлага болгон хараат бус, бие даасан байдлаар үйл ажиллагаагаа явуулна.

1.5.Зөвлөлийн үйл ажиллагааны зорилт нь төрийн албаны шинэтгэлийн стратегийн төлөвлөлт, төрийн боловсон хүчний бодлогын удирдамжаар хангах, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг зохион байгуулах, зохицуулах, төрийн байгууллагын өөрчлөлт, хөгжлийн эрэлт, хэрэгцээнд нийцүүлэн Төрийн албаны тухай хуулийн 10.1 дэх хэсэг, Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хуулийн 5.1.3-т заасан төрийн албан тушаалд тавих ерөнхий шаардлагыг хангасан боловсон хүчнээр төрийн албыг бэхжүүлэх, төрийн албан хаагчдын хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалах замаар Монгол Улсын төрийн албаны үйл ажиллагааны үр ашиг, үр нөлөөг дээшлүүлэхэд чиглэгдэнэ.

1.6.Зөвлөл нь Төрийн албаны тухай, Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хууль, холбогдох бусад хууль тогтоомж болон энэхүү дүрмийн хүрээнд үйл ажиллагаагаа явуулна.

1.7.Зөвлөл нь бүтээгдэхүүн нийлүүлэлтийн жилийн эцсийн тайлангаа дараа оны нэгдүгээр улиралд багтаан Улсын Их Хуралд хүргүүлнэ.

1.8.Зөвлөл нь гадаад улсын ижил төрлийн болон олон улсын байгууллагатай өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар харилцаа тогтоож хамтран ажиллана.

Хоёр.Зөвлөлийн бүрэн эрх

2.1.Зөвлөл нь дор дурдсан бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

2.1.1.Төрийн албаны тухай хуулийн 35 дугаар зүйлд заасан бүрэн эрх;

2.1.2.Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлд заасан бүрэн эрх;

2.1.3 хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.

2.2.Зөвлөл нь энэхүү дүрмийн 2.1-д заасан бүрэн эрхээс гадна дор дурьдсан эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

2.2.1.төрийн албаны тухай хууль тогтоомж, төрийн албаны стандартын хэрэгжилтэд төрийн захиргааны төв, нутгийн захиргааны байгууллагад хяналт шалгалт, хяналт-шинжилгээ хийж, тэдгээрийн үр дүнг хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэл болон өөрийн цахим хуудсаар нийтэд мэдээлэх, төрийн байгууллагуудын шилдэг туршлагыг нь харилцан солилцуулах арга хэмжээ авах, илэрсэн зөрчлийг арилгуулах үүрэг өгч, биелэлтийг хангуулах;

2.2.2.яам, агентлаг, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар болон Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээнд үйл ажиллагаа явуулдаг орон нутгийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, зохион байгуулалтын бүтцийг боловсруулан батлахад санал өгөх;

2.2.3.төрийн алба, төрийн албан хаагчтай холбогдол бүхий шаардлагатай мэдээ, судалгаа, материал, хүний нөөцийн бодлогын хэрэгжилтийн талаархи мэдээллийг яам, агентлаг, нутгийн захиргааны байгууллагаас гаргуулж авах;

2.2.4.боловсрол, эрүүл мэнд, соёл, нийгмийн халамж, хамгаалал зэрэг төрийн суурь үйлчилгээний чанар, хүртээмжид нийгмийн аудит хийх арга зүйг нэвтрүүлэх талаар төрийн байгууллагад мэргэшил, арга зүйн

зөвлөгөө, дэмжлэг үзүүлэх;

2.2.5. Удирдлагын академийн сургалтын урт, богино хугацааны жилийн төлөвлөгөөг төрийн байгууллага, албан хаагчдын сургалтын хэрэгцээнд нийцүүлэн хянан баталж, биелэлтийг нь зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх;

2.2.6. төрийн албаны талаархи судалгаа, шинжилгээний ажлын сэдвийг Зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцэн баталж, төрийн албаны шинэтгэлийн бодлого, стратегитай уялдуулан тодорхой төлөвлөгөөний дагуу Удирдлагын академи болон сургалт, судалгааны бусад байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлэх;

2.2.7. төрийн захиргааны албан тушаалын тэргүүн түшмэл, эрхэлсэн түшмэл, төрийн тусгай албаны тэдгээртэй адилтгах албан тушаалын зэрэг дэв олгох асуудлыг хуралдаанаараа хэлэлцэж, саналаа эрх бүхий байгууллагад өргөн мэдүүлэх;

2.2.8. Авлигын эсрэг хуулийн 11.1.4-т заасны дагуу Засгийн газраас томилогддог албан тушаалтны хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг хуульд заасан хугацаанд хүлээн авч бүртгэх, хадгалах, зохих журмын дагуу холбогдох байгууллагад тайлагнах;

2.2.9. "Төрийн албаны тэргүүний ажилтан" цол, тэмдгээр шагнах журмыг баталж, уг журамд заасан болзлыг хангасан төрийн албан хаагчдыг уг шагналаар шагнаж урамшуулах;

2.2.10. Зөвлөлийн болон төрийн албаны мэргэшлийн шалгалтын төв комиссын хуралдаанд оролцсон орон тооны бус гишүүдийн урамшууллын хэмжээг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай зөвшилцөн тогтоож мөрдөх;

2.2.11. Төрийн албаны тухай болон Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хуульд заасны дагуу мэдлэг, боловсрол, мэргэжил, туршлага, ур чадвар, мэргэшсэн байх зэрэг ерөнхий шаардлагыг хангасан иргэнийг шударгаар, нээлттэй өрсөлдүүлэх замаар сонгон шалгаруулах зарчмыг хэрэгжүүлэх;

2.2.12. Төрийн албаны тухай хуулийн 33.4-т заасны дагуу томилох эрх бүхий этгээдийн баталсан ажлын байрны тодорхойлолтыг Улсын Их Хурлаас баталсан төрийн жинхэнэ албаны удирдах албан тушаалд тавигдах тусгай шаардлагад нийцүүлэн хянаж шийдвэрлэх;

2.2.13. хууль тогтоомжоор тогтоосон бусад эрх, үүрэг.

Гурав.Зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, зохион байгуулалтын бүтэц

3.1.Зөвлөл нь Төрийн албаны тухай хуулийн 34.3-т заасны дагуу орон тооны гишүүн бөгөөд дарга, 2 орон тооны гишүүн, 4 орон тооны бус гишүүний бүрэлдэхүүнтэй ажиллана.

3.2.Зөвлөл нь орон тооны болон орон тооны бус салбар зөвлөл (цаашид "салбар зөвлөл" гэх)-тэй байх бөгөөд орон тооны салбар зөвлөлийн зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоо, төсвийг Улсын Их Хурал батална.

3.3.Зөвлөл нь яам, аймаг, нийслэлд салбар зөвлөлтэй байх бөгөөд агентлагт салбар зөвлөл ажиллуулах асуудлыг тухайн салбарын болон байгууллагын төрийн албан хаагчдын тоо, удирдлага, зохион байгуулалтын бүтэц, үйл ажиллагааны хамрах хүрээ зэргийг харгалзан Зөвлөл шийдвэрлэнэ. Салбар зөвлөлийн дарга, нарийн бичгийн даргыг Зөвлөл томилно.

3.4.Салбар зөвлөл нь орон тооны бус эсэхээс үл хамааран Зөвлөлийн бүтцийн нэгж байх бөгөөд Зөвлөлийн ажлыг аливаа байгууллага, албан тушаалтнаас хараат бус, бие даасан байдлаар явуулна. Салбар зөвлөлийн дарга нь төрийн албаны төв байгууллагын өмнө ажлаа хариуцах бөгөөд Зөвлөл нь албан үүргээ сайн биелүүлсэн салбар зөвлөлийн даргыг урамшуулахын зэрэгцээ албан үүргээ хангалтгүй биелүүлсэн тохиолдолд хуульд заасан үндэслэлээр хариуцлага хүлээлгэх тухай саналаа түүнийг томилох эрх бүхий этгээдэд гаргаж болно.

3.5.Зөвлөл нь ажлын алба (цаашид "Ажлын алба" гэх)-тай байна. Ажлын албаны зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоо, төсвийг Улсын Их Хурал батална. Зөвлөл нь Ажлын албаны даргыг Төрийн албаны тухай хуулийн 34.13-т заасны дагуу томилж, чөлөөлнө. Ажлын албаны дарга нь Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хуулийн 16.3-т заасны дагуу ерөнхий менежерийн үүрэг гүйцэтгэх албан тушаалтны хувьд мөн хуулийн 17 дугаар зүйлд заасан бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ.

3.6.Ажлын алба нь дор дурдсан чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

3.6.1.Зөвлөлийн бодлого, шийдвэрийг хэрэгжүүлэх;

3.6.2.Зөвлөлийн дарга, гишүүдээс өгсөн үүрэг, даалгаврыг биелүүлэх;

3.6.3.Зөвлөлийн ажиллах хэвийн нөхцөлийг хангах;

3.6.4.Зөвлөлийн хууль тогтоомжид заасан бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд нь мэргэшил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх.

3.7.Зөвлөл нь салбар зөвлөлтэй дор дурдсан чиглэлээр хамтран ажиллана:

3.7.1.салбар зөвлөлийг зохион байгуулалт, мэргэшил, арга зүйн удирдлагаар хангах, тусгай хөтөлбөр, төлөвлөгөөний дагуу салбар зөвлөлийн чадавхийг сайжруулах арга хэмжээ авч, биелэлтийг нь тооцож ажиллах;

3.7.2.салбар зөвлөлгүй Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Үндсэн хуулийн цэц, Улсын дээд шүүх, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Улсын ерөнхий прокурор, Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, Авлигатай тэмцэх газар, Сонгуулийн ерөнхий хороо, Үндэсний аудитын газар, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Үндэсний статистикийн хорооны ажлын албаны боловсон хүчний холбогдолтой асуудлыг Зөвлөл, Үндэсний аудитын газар, Үндэсний статистикийн хорооны харьяа орон нутгийн салбар байгууллагын боловсон хүчний холбогдолтой асуудлыг Зөвлөлийн тухайн аймаг дахь салбар зөвлөл хариуцах;

3.7.3.Төрийн албаны тухай хуулийн 35, 39 дүгээр зүйл, Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хуулийн 44, 65 дугаар зүйлд заасан бүрэн эрхээ салбар зөвлөлд шилжүүлж болох бөгөөд орон тооны болон орон тооны бус салбар зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, эрх, үүрэг, үйл ажиллагааны хамрах хүрээ, ажиллах журмыг тогтоон мөрдүүлэх;

3.7.4.салбар зөвлөл нь Зөвлөлийн өмнө ажлаа шууд хариуцах бөгөөд Зөвлөл салбар зөвлөлийн жилийн ажлын тайланг дараа оны 1 дүгээр сард багтаан авч, хуралдаанаараа хэлэлцэн үнэлгээ дүгнэлт өгч, цаашид авах арга хэмжээний талаар шийдвэр гарган түүнийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

3.7.5.салбар зөвлөлийн ажилд яам, агентлаг, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх бөгөөд тэдгээрийн үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулахад шаардлагатай зөрдлийг төсвийнхөө холбогдох зүйл, ангид тусган санхүүжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх.

3.8.Зөвлөл нь дэргэдээ сургалт, судалгаа, зөвлөх үйлчилгээний нэгжтэй байна. Нэгжийн зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоог Зөвлөл тогтоон, батлагдсан төсвийн эх үүсвэрээс санхүүжүүлэх бөгөөд уг нэгжийн зарим үйлчилгээг өөрөө өөрийгөө санхүүжүүлэх зарчмаар үзүүлэх асуудлыг Зөвлөл шийдвэрлэнэ.

3.9.Зөвлөл тогтоосон журмаар үйлдсэн тамга, тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудас, салбар зөвлөл, Ажлын алба тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ.

Дөрөв.Зөвлөлийн үйл ажиллагаа

4.1.Зөвлөл нь хамтын удирдлагын байгууллага бөгөөд түүний үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь хуралдаан мөн. Тухайн хэлэлцэж байгаа асуудлын онцлогтой уялдуулан хуралдааныг өргөтгөсөн байдлаар хийж, уг хуралдаанд төрийн болон бусад байгууллагын удирдлага, холбогдох албан тушаалтан, хэвлэл, мэдээллийн байгууллагын ажилтныг байлцуулж болох бөгөөд энэ талаар Хуралдааны дэгд тусгана.

4.2.Зөвлөлийн хуралдааныг Зөвлөлийн дарга, эсхүл гишүүдийн олонхийн саналаар зарлан хуралдуулах бөгөөд энэ дүрмийн 4.3-т зааснаас бусад асуудлаар Зөвлөлийн гишүүдийн олонхи нь хүрэлцэн ирснээр хуралдааныг хүчинтэйд тооцно.

4.3.Зөвлөлийн дарга, 2 орон тооны гишүүний бүрэлдэхүүнтэй хуралдаанаар дор дурдсан асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх бөгөөд ийм бүрэлдэхүүнтэй хуралдааны шийдвэр нь тэмдэглэлийн хэлбэрээр гарч, Зөвлөлийн даргын тушаалаар баталгаажна:

4.3.1.төрийн жинхэнэ албаны удирдах албан тушаалд томилогдох ажилтныг сонгон шалгаруулах комисс томилох, сонгон шалгаруулах хугацааны тов тогтоох, зарлан мэдээлэх;

4.3.2.маргаан хянан шийдвэрлэх болон бусад комисс томилох, ажлын хэсэг байгуулах;

4.3.3.Зөвлөлийн дотоод үйл ажиллагаанд мөрдөх заавар, журам болон төрийн албаны хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон зөвлөмж батлах;

4.3.4.хууль тогтоомжоор зөвшөөрөгдсөн Зөвлөлийн үйл ажиллагаатай холбогдсон бусад асуудал.

4.4.Хуралдаанаар Зөвлөлийн бүрэн эрхэд хамаарах ямар ч асуудлыг хэлэлцэж болно. Хуралдаанд Зөвлөлийн дарга, гишүүд таслах эрхтэй оролцох бөгөөд асуудлыг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ. Хуралдааны явцын талаар тэмдэглэл хөтөлж, Хуралдааны дэгд заасны дагуу түүнийг баталгаажуулна.

4.5.Зөвлөл нь хуралдаанаараа хэлэлцсэн асуудлаар энэ дүрмийн

4.3-т зааснаас бусад тохиолдолд тогтоол гаргана. Зөвлөл нь төрийн албаны тухай хууль тогтоомжийн хүрээнд нийт төрийн албаны хэмжээний асуудлаар зөвлөмж гаргаж болно. Зөвлөлөөс гаргах шийдвэрт Зөвлөлийн дарга гарын үсэг зурна.

4.6.Зөвлөлийн гишүүдийн ажил үүргийн хуваарийг Зөвлөлийн хуралдаанаар баталж мөрдүүлнэ.

4.7.Зөвлөлийн дотоод үйл ажиллагаанд мөрдөх заавар, журмыг Зөвлөлийн дарга, түүний эрх олгосноор Ажлын албаны дарга баталж мөрдүүлнэ.

4.8.Зөвлөл нь хуульд заасан бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ төрийн бусад байгууллага, иргэдтэй дор дурдсан хэлбэрээр харилцана:

4.8.1.Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлөөс төрийн албаны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах болон холбогдох бусад асуудлаар өгсөн зөвлөмж, чиглэлийг хэрэгжүүлж, биелэлтийг нь тогтоосон хугацаанд нь эргэж мэдээлэх, тэднийг төрийн алба, төрийн албан хаагчтай холбоотой шаардлагатай мэдээ, мэдээллээр хангах;

4.8.2.Төрийн албаны тухай хуульд төрийн албаны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Улсын Их Хурал, Засгийн газар шийдвэрлэхээр заасан асуудлыг боловсруулж, саналаа уламжлах;

4.8.3.төрийн албаны хүний нөөцийн бодлогын хэрэгжилтэд хяналт шалгалт, хяналт-шигжилгээ, үнэлгээ хийхэд Улсын Их Хурлын Төрийн байгуулалтын байнгын хороо, Засгийн газар, Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, Авлигатай тэмцэх газар, Үндэсний аудитын газартай хамтран ажиллах;

4.8.4.ям, агентлаг, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, төрийн бусад байгууллагатай салбар зөвлөлөөрөө дамжуулах буюу эсхүл шууд харилцаж, төрийн албаны хууль тогтоомжийг биелүүлж байгаа эсэхэд хяналт тавих, мэргэшил, арга зүйн дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх, төрийн алба, төрийн албан хаагчтай холбоотой шаардлагатай мэдээ, мэдээлэл гаргуулж авах;

4.8.5.Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албатай шууд харилцаж, төрийн албан хаагчтай холбоотой шаардлагатай мэдээ, мэдээлэл гаргуулж авах, тэдгээртэй холбоотой шаардлагатай мэдээллээр хангах;

4.8.6.юрийн бүрэн эрхэд хямаарах асуудлаар иргэдээс гаргасан өргөдөл, гомдлыг Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуулийн дагуу хүлээн авч хянан шийдвэрлэх;

4.8.7.төрийн албаны үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх чиглэлээр төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажиллах.

Тав.Зөвлөлийн даргын бүрэн эрх

5.1.Зөвлөлийн дарга дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

5.1.1.Төрийн албаны тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хангах ажлыг зохион байгуулах;

5.1.2.Зөвлөлийн үйл ажиллагааны хэтийн зорилгыг тодорхойлох, биелэлтийг нь хангуулах;

5.1.3.Зөвлөлийн үйл ажиллагааг нэгтгэн зохион байгуулж удирдахын зэрэгцээ Ажлын албаны үйл ажиллагааг ерөнхий удирдлагаар хангах;

5.1.4.Зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцэх асуудал, түүний дарааллыг тогтоож, хуралдааныг даргалан холбогдох асуудлыг хэлэлцүүлэх;

5.1.5.Зөвлөлийн төсвийн ерөнхийлөн захирагч болохын хувьд Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хуулийн 12.1-д заасан бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх;

5.1.6.дотоод, гадаадал болон бусад байгууллага, албан тушаалтантай Зөвлөлийг төлөөлөн харилцах;

5.1.7.байгууллагын дотоод асуудлаар хууль тогтоомжид нийцүүлэн тушаал гаргах.

Зургаа.Зөвлөлийн орон тооны гишүүний бүрэн эрх

6.1.Зөвлөлийн орон тооны гишүүн дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

6.1.1.ажил, үүргийн хуваариар ногдуулсан чиг үүргийг хэрэгжүүлэх;

6.1.2.Зөвлөлийн шийдвэрээр байгуулагдах ажлын хэсэг, комиссыг

ахлан ажиллаж, ажлын үр дүнгээ Зөвлөлийн дарга болон Зөвлөлд танилцуулах;

6.1.3.Зөвлөлийн бүрэн эрхэд хамаарах аливаа асуудлаар санал боловсруулан Зөвлөлийн хуралдаанд оруулж хэлэлцүүлэх;

6.1.4.Зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбогдуулан холбогдох этгээдээс нэмэлт баримт материал шаардаж авах, өөрийн зарчмын зөрүүтэй саналыг хуралдааны тэмдэглэлд тусгуулах;

6.1.5.Зөвлөлийн аль нэг орон тооны гишүүн, Зөвлөлийн даргын эзгүйд түүний үүргийг түр орлон гүйцэтгэх;

6.1.6.Зөвлөлийн орон тооны гишүүн, Зөвлөлийн даргыг түр орлон гүйцэтгэж байх хугацаандаа энэ журмын 5.1.6, 5.1.7-д заасан даргын бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх бол Зөвлөлийн даргаас зөвшөөрөл, чиглэл авсан байх.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2009 оны 12 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Дугаар 88

Улаанбаатар
хот

Тооллогын тов өөрчлөн тогтоох тухай

Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4 дэх хэсэг, Хүн ам, орон сууцны тооллогын Улсын комиссын шийдвэрийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Хүн ам, орон сууцны улсын ээлжит тооллогын товыг 2010 оны 11 дүгээр сарын 10-наас 11-нд шилжих шөнийн "00" /тэг тэг/ цагаар өөрчлөн тогтоосугай.

2.Энэ тогтоол батлагдсантай холбогдуулан "Тов тогтоох тухай" Улсын Их Хурлын 2008 оны 02 дугаар сарын 06-ны өдрийн 18 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

3.Энэ тогтоолыг 2009 оны 12 дугаар сарын 09-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДЭД ДАРГА

Н.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ2009 оны 12 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Дугаар 89

Улаанбаатар
хот**Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн
ойн медаль бий болгох тухай**

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 13 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

1. Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойн медаль бий болгосугай.
2. Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойн медалийн тодорхойлолтыг 1 дүгээр хавсралтаар, уг медалийг олгох журмыг 2 дугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.
3. Энэ тогтоолыг 2009 оны 12 дугаар сарын 09-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДЭД ДАРГА****Н.ЭНХБОЛД**Монгол Улсын Их Хурлын 2009 оны
89 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралт**АРДЧИЛСАН ХУВЬСГАЛЫН 20 ЖИЛИЙН
ОЙН МЕДАЛИЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ****Нэг. Медалийн хэлбэр дүрс, бэлгэдэл утгын товч тайлбар**

- 1.1. Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойн медаль нь зүүлт, тэмдэг гэсэн хоёр хэсгээс бүрдэнэ.
- 1.2. Медалийн зүүлт болох дээд хэсэг нь геометрийн таван өнцөгт зохиомжтой. Энэхүү таван өнцөгт нь Монгол Улсын төрийн далбааны өнгө болох улаан, хөх, улаан хосолсон өнгөтэй гурван хэсгээс бүрдэнэ. Таван өнцөгтийн гурав хуваасны нэгийн хэмжээтэй дундахь хэсэг нь мөнх тэнгэрийн хөх, түүний хоёр тал нь манган бадрахын бэлгэдэл гэсэн санаа агуулсан улаан өнгөтэй байна. Гурван хэслийг хуваасан босоо шугам нь цагаан морин жилийг бэлгэдсэн цагаан өнгөтэй байна.

- 1.3. Медалийн зүүлт болох дээд хэсгийн хэлбэр нь цацраг мэт

доороосоо дээш бүдүүрсэн хэлбэртэй байх ба энэ нь Монгол оронд ардчилал, шударга ёс, хүний эрх, эрх чөлөө дээшээ мандан бадарч түгэн дэлгэрэх гэсэн санааг агуулна.

1.4.Медалийн тэмдэг болох доод хэсэг нь Монгол орны дөрвөн зүг, найман зовхист ардчилал, шударга ёс, хүний эрх, эрх чөлөө түгэн дэлгэрэхийг бэлгэдэж цацарсан титэм хэлбэртэй бөгөөд алтан нарыг бэлгэдсэн шар өнгийн хүрээтэй байна. Түүний дотор талд мөнх хөх тэнгэрийг бэлгэдсэн хөх өнгийн дэвсгэр, дотор талын дээд хэсэгт Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, цог хийморийг илтгэсэн алтан соёмбо, ариун цагаан өнгийн бадам цэцэг суурьтай байна. Түүний доод талд "АРДЧИЛСАН ХУВЬСГАЛ" гэж хөх өнгийн туузан дээр цагаан өнгийн бичээс байна. Цагаан өнгө нь Монгол оронд ардчилсан хувьсгал өрнөсөн цагаан морин жилийг бэлгэднэ. Доод хэсэгт нь "20 ЖИЛ" гэсэн бичээс байна.

Хоёр. Медалийн хийц, хэмжээ

2.1.Медалийн зүүлт болох дээд хэсгийн тэгш өнцөгтийн өндөр нь 6 мм, өргөн нь 34 мм, гурвалжингийн өндөр нь 10 мм, 3 хэсгийн тус бүрийн өргөн 8 мм байх бөгөөд тэдгээрийн гаднах хөвөө нь өөрөөсөө товойж гарсан байна. Хөвөөний өргөн 2 мм байна. Гурван хэсгийг хуваасан босоо шугамны өргөн 3 мм байна. Зүүлтний зузаан 2 мм байна.

2.2.Медалийн тэмдэг болох доод хэсэг нь 17,5 мм-ийн радиус бүхий тойрогт багтана. "АРДЧИЛСАН ХУВЬСГАЛ" гэсэн үгийн үсгийн өндөр 3 мм байна. "АРДЧИЛСАН ХУВЬСГАЛ", "20 ЖИЛ" гэсэн үг, тэдгээрийн гадуурх дугуй хүрээг цагаан өнгийн үндсэн металлаар товойлгож хийнэ. Энэ хэсгийн дөрвөн захад эрдэнийн чулуун шигтгээг суулгана.

2.3.Зүүлт, тэмдэг хоёрыг цагаригаар холбох бөгөөд зүүлтний ар талд медалийн дугаар, түүнийг тогтоох зүүтэй байна. Медалийн дугаарыг үнэмлэхэд бичнэ.

2.4.Зүүлт, тэмдгийг гуулиар хийж алтаар өнгөлнө.

Монгол Улсын Их Хурлын 2009 оны
89 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралт

АРДЧИЛСАН ХУВЬСГАЛЫН 20 ЖИЛИЙН ОЙН МЕДАЛЬ ОЛГОХ ЖУРАМ

1.Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойн медалийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч зарлиг гаргаж шагнан, үнэмлэх олгоно.

2. Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойн медалиар Монгол оронд Ардчилсан хувьсгалыг анхлан эхлүүлж, манлайлан оролцсон, талархан хүлээн авч, ардчиллыг түгээн дэлгэрүүлэх, төгөлдөржүүлэн хөгжүүлэхэд хувь нэмэр оруулсан төр, нийгмийн нэрт зүтгэлтэн, эрдэмтэн, судлаач, зохиолч, урлаг, соёлын зүтгэлтэн, уран бүтээлч болон бусад иргэнийг шагнана.

3. Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойн медалиар гадаадын иргэнийг шагнаж болно.

4. Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойн медалиар шагнуулах хүмүүсийн нэрийн жагсаалтыг эрхэлдэг ажил, нас, ажилласан жил, ардчиллыг түгээн дэлгэрүүлэх үйл хэрэгт оруулсан хувь нэмэр гэсэн үзүүлэлтээр гаргаж Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 1999 оны 71 дүгээр зарлигаар баталсан "Монгол Улсын цол хүртээх, одон медалиар шагнах журам"-д заасан эрх бүхий хүмүүс Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид өргөн мэдүүлнэ.

5. Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойгоор улсын цол хүртсэн, одон, медалиар шагнагдсан хүмүүсийг энэхүү ойн медалиар дөвхөр шагнаж болно.

6. Ут медалийг Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойг тэмдэглэх үйл ажиллагааны хүрээнд нэг удаа олгоно.

7. Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойн медалиар нэхэн шагнахгүй.

8. Ардчилсан хувьсгалын 20 жилийн ойн медалийг үнэмлэхийн хамт Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, дэд дарга, улс төрийн намын удирдлага, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газрын гишүүн, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын дарга, Ерөнхийлөгчийн зөвлөх, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга, Засаг дарга гардуулна.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2009 оны 12 дугаар
сарын 17-ны өдөр

Дугаар 91

Улаанбаатар
хот

Зарим Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.7 дахь заалт, 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсэг, Улсын Их Хурал дахь МАХН-ын бүлэг, Ардчилсан намын бүлгийн саналыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Улсын Их Хурлын гишүүн Эрдэнийн Бат-Үүлийг Хууль зүйн байнгын хорооны, Гомбожавын Занданшатарыг Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн болон Эдийн засгийн байнгын хорооны, Лувсанвандангийн Болд, Чимэдийн Хүрэлбаатар нарыг Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны бүрэлдэхүүнээс тус тус чөлөөлсүгэй.

2. Улсын Их Хурлын гишүүн Эрдэнийн Бат-Үүлийг Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны, Лувсанвандангийн Болдыг Хууль зүйн байнгын хорооны, Гомбожавын Занданшатарыг Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны гишүүнээр тус тус баталсугай.

3. Энэ тогтоолыг 2009 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2009 оны 11 дүгээр
сарын 20-ны өдөр

Дугаар 155

Улаанбаатар
хот

Ажлын хэсэг байгуулах тухай

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1, 17 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэг, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн хуралдааны 2009 оны 10 дугаар сарын 26-ны өдрийн 25/24 тоот тэмдэглэлийг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ НЬ:

Нэг. Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг шинэчлэн боловсруулах ажлын хэсгийг дараах бүрэлдэхүүнтэй байгуулсугай.

Ажлын хэсгийн дарга:

Ц.Энхтүвшин - Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн Нарийн бичгийн дарга

Ажлын хэсгийн дэд дарга:

М.Батчимэг - Ерөнхийлөгчийн Үндэсний аюулгүй байдлын бодлогын зөвлөх

Нарийн бичгийн дарга:

С.Галсанжамц - ҮАБЗ-ийн Ажлын албаны референт

Ажлын хэсгийн гишүүд:

Д.Мөнх-Очир - Батлан хамгаалах яамны Гадаад хамтын ажиллагааны газрын дарга

Ч.Сосорбарам - Бригадын генерал, Тагнуулын ерөнхий газрын Газрын дарга (зөвшилцсөнөөр)

З.Болдбаатар - Бригадын генерал, Батлан хамгаалах их сургуулийн захирал (зөвшилцсөнөөр)

С.Мандахбат - ХЗДХЯ-ны Хууль зүйн бодлогын газрын ахлах мэргэжилтэн (зөвшилцсөнөөр)

Г.Эрдэнэбат - Ерөнхийлөгчийн хуулийн асуудал хариуцсан туслах

Н.Лүндэндорж - Доктор, МУИС-ийн Хууль зүйн сургуулийн профессор

Ж.Ганбаатар - Цагдаагийн ерөнхий газрын Хуулийн тасгийн дарга

Д.Эрдэнэбаяр - Үндэсний хөгжил, шинэтгэлийн хорооны Хөгжлийн бодлого, стратегийн төлөвлөлтийн газрын мэргэжилтэн (зөвшилцсөнөөр)

Д.Дахембаяр - ГХЯ-ны Гадаад харилцаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааны газрын ахлах мэргэжилтэн (зөвшилцсөнөөр)

Д.Болдбаатар - Монгол банкны Мөнгөний бодлого, судалгааны газрын захирал (зөвшилцсөнөөр)

Н.Амар - Монгол банкны Мөнгөний бодлого, судалгааны газрын Судалгааны хэлтсийн захирал (зөвшилцсөнөөр)

Ц.Баярхүү - Сангийн яамны Санхүү, эдийн засгийн бодлогын газрын мэргэжилтэн (зөвшилцсөнөөр)

А.Ундраа - Стратегийн судалгааны хүрээлэнгийн Эрдэмтэн-нарийн бичгийн дарга

О.Машбат - Стратегийн судалгааны хүрээлэнгийн Олон улсын төвийн дарга

Ц.Буянбадрах - ГХЯ-ны Стратеги төлөвлөлт, хяналт шинжилгээ, үнэлгээний газрын зөвлөх (зөвшилцсөнөөр)

Р.Батсүх - Доктор, профессор, УИХ-ын Тамгын газрын референт-судлаач (зөвшилцсөнөөр)

Д.Түмэнжаргал - Доктор, МУИС-ийн профессор, Хүнс судлалын академийн тэргүүлэгч гишүүн

Ш.Энхбат - Доктор, ЭМЯ-ны газрын дарга (зөвшилцсөнөөр)

Ц.Цэрэндаш - "Удмын үзлэхэ" төвийн тэргүүн, Хүн судлаач, доктор

О.Сүхбаатар - Хүн ам зүйч, Чингис хаан дээд сургуулийн профессор

Ж.Алтантуяа - Азийн хөгжлийн банкны "Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил-3" төсөл хөтөлбөрийн зохицуулагч (зөвшилцсөнөөр)

Т.Алтанцэцэг - Доктор, Азийн хөгжлийн банкны "Хүнс тэжээл, нийгмийн халамж" төсөл хөтөлбөрийн зохицуулагч (зөвшилцсөнөөр)

Д.Энхмаа - ҮАБЗ-ийн Ажлын албаны референт

Т.Халтар - ШУТИС-ийн Компьютерийн техник менежментийн сургуулийн профессор, Кибер довтолгоотой тэмцэх Монголын холбооны тэргүүн

Г.Нямдорж - Мэдээлэл, харилцаа холбоо, технологийн газрын Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах хэлтсийн дэд дарга (зөвшилцсөнөөр)

Б.Лхагвадорж - БСШУЯ-ны Шинжлэх ухаан, технологийн газрын мэргэжилтэн (зөвшилцсөнөөр)

Б.Батхүү - ҮАБЗ-ийн Ажлын албаны референт

Т.Булган - ҮАБЗ-ийн Ажлын албаны референт

Х.Хишигжаргал - БОАЖЯ-ны Тогтвортой хөгжил, стратегийн төлөвлөлтийн газрын мэргэжилтэн (зөвшилцсөнөөр)

Б.Баясгалан - "Байгаль-Оюу" ТББ-ын тэргүүн

Ажлын хэсгийн зөвлөхүүд:

Д.Дорлигжав - Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын дарга

Л.Дашдорж - Ерөнхийлөгчийн зөвлөх

П.Цагаан - Ерөнхийлөгчийн зөвлөх

Л.Пүрэвсүрэн - Ерөнхийлөгчийн зөвлөх

Л.Зоригт - Ерөнхийлөгчийн зөвлөх

Ч.Куланда - БСШУЯ-ны Дэд сайд

Р.Болд - ТЕГ-ын дарга (зөвшилцсөнөөр)

Ж.Энхсайхан - Монгол Улсаас Австри Улсад суугаа Онц бөгөөд

Бүрэн эрхт элчин сайд

Ц.Гомбосүрэн - "Дэлхийн өсөлт" төслийн Удирдах зөвлөлийн гишүүн, Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайд

Б.Чимид - Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн Эрдэмтэн-нарийн бичгийн дарга

П.Очирбат - ШУТИС-ийн Профессор, Монгол Улсын анхны Ерөнхийлөгч

Б.Батбаяр - Зүүн Хойд Азийн нийгэмлэгийн тэргүүн

Ц.Адьяасүрэн - "Эко Ази" дээд сургуулийн захирал

Г.Цогтсайхан - "Мон Атом" компанийн дэд захирал

Г.Пүрэвбаатар - Доктор, эдийн засагч, Монгол банкны Захирлуудын зөвлөлийн орон тооны бус гишүүн

Л.Моломжамц - Дэслэгч генерал, ССХ-ийн зөвлөх

П.Нямдаваа - Монголын Анагаах ухааны академийн ерөнхийлөгч

Б.Болдсайхан - Шастины нэрэмжит 3 дугаар эмнэлгийн Их эмч

Ц.Содномпил - ЗГ-ын хэрэгжүүлэгч агентлаг Эрүүл мэндийн газрын дарга (зөвшилцсөнөөр)

Р.Батмэнд - ССХ-ийн Нийгэм, эдийн засгийн аюулгүй байдлын судалгааны төвийн дарга

Ж.Батсуурь - Доктор, Хүн судлалын үндэсний төвийн захирал

Н.Баасандорж - "Мобиком" Корпорацийн Мэдээллийн сүлжээний хэлтсийн менежер, Кибер довтолгоотой тэмцэх Монголын холбоо

Ө.Эсболд - ШУТИС-ийн КТМС-ийн профессор, Кибер довтолгоотой тэмцэх Монголын холбоо

Д.Бадамсамбуу - Монгол телевизийн "Тараг" продакшны захирал

Д.Очирхүү - Хүнсний холбооны ерөнхийлөгч

Б.Арвинбаяр - ШУТИС-ийн Хүнсний технологийн сургуулийн профессор

Ж.Амарсанаа - ШУА-ийн Философи, социологи эрхийн хүрээлэнгийн захирал

Б.Ганбат - Улс төрийн боловсролын академийн захирал

Хоёр Төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулж, үр дүнг 2010 оны 2 дугаар сарын 15-ны дотор танилцуулахыг Ажлын хэсгийн дарга Ц.Энхтүвшинд үүрэг болгосугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

Ц.ЭЛБЭГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2009 оны 9 дүгээр
сарын 30-ны өдөр

Дугаар 299

Улаанбаатар
хот

Хөтөлбөр батлах тухай

Монгол Улсын мянганы хөгжлийн зорилгод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлогын 5.2.1, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2.1.1-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ нь:**

1. "Монгол Улсыг үйлдвэржүүлэх хөтөлбөр"-ийг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Хөтөлбөрт тусгагдсан зорилт, үйл ажиллагаа болон түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг жил бүрийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх Үндсэн чиглэл, улсын болон орон нутгийн төсөвт тусгах, зээлт, тусламж, төсөлд хамруулах, бүтэд хөрөнгийн эх үүсвэрийг ашиглаж хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Тэргүүн шадар сайд Н.Алтанхуяг, Монгол Улсын Шадар сайд М.Энхболд, Сангийн сайд С.Баярцогт, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Т.Бадамжунай, Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайд Д.Зоригт, Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын сайд Х.Баттулга, Үндэсний хөгжил, шинэтгэлийн хорооны дарга Ч.Хашчулуун, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт тус тус үүрэг болгосугай.

3. Монгол Улсыг үйлдвэржүүлэх хөтөлбөрийг орон нутгийн онцлолт

тохируулан хэрэгжүүлэх зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажиллан, үр дүнг жил бүрийн 2 дугаар сарын 1-ний дотор Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт ирүүлж байхыг Үндэсний хөгжил, шинэтгэлийн хорооны дарга Ч.Хашчулуун, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.

4. Монгол Улсыг үйлдвэржүүлэх хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц, үр дүнг жил бүрийн I улиралд багтаан Засгийн газарт танилцуулж байхыг Монгол Улсын Тэргүүн шадар сайд Н.Алтанхуягт үүрэг болгосугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН ТЭРГҮҮН
ШАДАР САЙД**

Н.АЛТАНХУЯГ

**МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА**

Б.ДОЛГОР

Засгийн газрын 2009 оны 299 дүгээр
тогтоолын хавсралт

**МОНГОЛ УЛСЫГ ҮЙЛДВЭРЖҮҮЛЭХ ХӨТӨЛБӨР
(2009-2016 ОН)**

**Нэг. Аж үйлдвэрийн хөгжлийн өнөөгийн
байдал, бодлогын орчин, хөтөлбөр
боловсруулах үндэслэл**

1. Үйлдвэрлэлийн нэмүү өртгийн дүн шинжилгээ

Эрдэм шинжилгээний байгууллагын судалгаагаар нийт үйлдвэрлэлийн нэмүү өртгийн дүн 2004 онд (оны үнээр) 1,028 их наяд төгрөг байсан бол 2007 онд 2.2 дахин өссөн байна. Нийт үйлдвэрлэлд аж үйлдвэрийн салбарын хувийн жин 2007 онд 2004 оныхоос 2.8 дахин өссөн байна. Мөн хугацаанд үйлдвэрлэсэн нэмүү өртгийн бүтцийн 2007 оны үзүүлэлтийг 2004 онтой харьцуулахад түүхий эдэд тулгуурласан үйлдвэрлэл 61.2 хувиас 64.6 хувь, нам технологид тулгуурласан үйлдвэрлэл 37.2 хувиас 28.8 хувь, дунд технологийн үйлдвэрлэл 1.6 хувиас 6.6 хувь болж, нэг хүнд ногдох нэмүү өртгийн хэмжээ мөн хоёр дахин өссөн байна.

Сүүлийн жилүүдэд дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд боловсруулах аж үйлдвэрийн салбарын хувийн жин нэмэгдэх хандлагатай байгаа ч 2008 оны дотоодын нийт бүтээгдэхүүний урьдчилсан гүйцэтгэлээр боловсруулах аж үйлдвэрийн салбарын нэмүү өртгийн эзлэх хувийн жин 6.3 хувь байгаа нь дэлхийн дундаж болон бага орлоготой орнуудын дунджаас даруй 3-4 дахин доогуур байна.

Дотоод зах зээлийн багтаамж бага, далайд гарцгүй, худалдааны гол түнш орнуудын гаалийн татвар өндөр, мөн татварын бус хязгаарлалттай байдаг, дэд бүтцийн хөгжил сул, тээврийн зардал өндөр, боловсон хүчний мэдлэг чадвар хангалттай бус, санхүүгийн нөөц хязгаарлагдмал, техник, технологийн хөгжил сул зэрэг хүчин зүйлүүд нь Монгол Улсын дотоодын аж үйлдвэрийн хөгжилд саад болж байна.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Аж үйлдвэрийн хөгжлийн байгууллагын хийсэн судалгаагаар манай орны экспортын бүтээгдэхүүний 85 орчим хувь нь анхан шатны боловсруулалт хийсэн түүхий эд байгаа нь аливаа улс орны эдийн засгийн тогтосртой хөгжлийн үндэс болсон нэмүү өртгийн бодит үйлдвэрлэл аж үйлдвэрийн салбарт маш доогуур байгааг харуулж байна.

2. Аж үйлдвэрийн салбарын бүтэц, экспортын байдал

Аж үйлдвэрийн салбар 2008 онд 3524.2 тэрбум төгрөг (оны үнээр)-ийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 36 хувийг эзэлж байна. Үүний 59.7 хувь нь уул уурхай, олборлох аж үйлдвэрт, 31.4 хувь нь боловсруулах аж үйлдвэрт, 8.9 хувь нь цахилгаан, дулааны эрчим хүч, усан хангамжийн салбарт тус тус ногдож байна.

Аж үйлдвэрийн нийт бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл 2008 онд 2005 оны зэрэгцүүлэх үнээр 1823.4 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оныхоос 49.8 тэрбум төгрөгөөр буюу 2.7 хувиар нэмэгдсэний дотор уул уурхай, олборлох аж үйлдвэрийн салбарт 0.2 хувь, боловсруулах аж үйлдвэрийн салбарт 5.9 хувь, цахилгаан, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл, усан хангамж 6.9 хувиар тус тус өсчээ.

2004-2006 оны дунджаар боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар манай улсын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 6 орчим хувийг үйлдвэрлэж байсан нь дэлхийн дундаж болон бага орлоготой орнуудаас даруй 3-4 дахин доогуур байна.

Манай улсын аж үйлдвэрийн салбарын бүтэц нь уул уурхай, хөдөө аж ахуйн түүхий эдэд тулгуурласан, хялбар технологи дээр суурилсан ерөөсгөл бүтэцтэй байгаа нь түүний өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, олон тулгуурт бүтэцтэй болгох шаардлагатайг харуулж байна.

Экспортод гаргасан бараа, бүтээгдэхүүний хэмжээ 2009 онд 2301.7 сая ам доллар болж 2008 оноос 9.2 хувиар буюу 232.8 сая ам доллараар буурхаар байна. Нийт экспортод гаргасан бараа, бүтээгдэхүүний бүтцийг авч үзвэл 80.6 хувийг эрдэс баялгийн бүтээгдэхүүн болон алтны экспорт бүрдүүлж байна. Эрдэс баялгийн бүтээгдэхүүний экспортын 60.0 хувийг

зэс, молибден, цайрын баяжмал, хайлуур жонш, түүхий нефть болон чулуун нүүрс зээлж байгаагаас 21.0 хувийг зөвхөн зэсийн баяжмалын экспорт зээлж байна. 2004 оноос нүүрс экспортлох хэмжээ тасралтгүй нэмэгдсэн байна.

Манай улс цөөн нэр төрлийн бараа, бүтээгдэхүүн дээр төвлөрсөн экспортын бүтэцтэй байна. Нийт экспортын ихэнх хэсгийг эрдэс, түүхий эд зээлж байгаагаас үзэхэд экспортын нэр төрлийг олшруулах, түүний боловсруулалтын түвшинг дээшлүүлэх шаардлагатай байна.

3. Аж үйлдвэрийг хөгжүүлэх концепци, төрийн үүрэг

Манай улсад аж үйлдвэрийн салбар үүсч хөгжсөн 70 гаруй жилийн хугацаанд тодорхой амжилтанд хүрсэн нь Монгол орны эдийн засгийн байр суурийг бэхжүүлэх, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, хүн амын амьжиргааны түвшинг сайжруулахад чухал үүрэг гүйцэтгэж байна.

Манай улс зах зээлийн эдийн засагт шилжсэн үеэс эхлэн аж үйлдвэрийн салбар дахь төрийн оролцоог багасгах, хувийн хэвшлийн бүтээлч ажиллагаа, санаачилгыг дэмжих бодлого баримталж ирсэн. Гэхдээ хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүд нь томоохон дэд бүтцийн асуудлыг бие даан шийдвэрлэх, дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх чадвартай үйлдвэрлэлийн цогцолборуудыг байгуулах санхүүгийн нөөц боломж, туршлага дутмаг, түүнчлэн бусад орнууд дотоодын зах зээлээ хамгаалах, экспортоо нэмэгдүүлэх, дотоодын аж үйлдвэрийн салбараа дэмжих бодлого явуулж байгаа нь манай аж үйлдвэрийн салбарын хөгжил, өрсөлдөөний нөхцөлийг ихээхэн хүндрүүлж байна.

Ийм нөхцөлд аж үйлдвэрийн салбарыг хөгжүүлэхэд хувийн хэвшлийг дэмжсэн төрийн оролцоо чухал бөгөөд дараахь зорилгыг тавьж хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна:

-Аж үйлдвэрийн санхүүжилтийг сайжруулах. Энэ зорилгын хүрээнд жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих сан, төсвийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, зээлийн баталгаа гаргах, лизингийн тогтолцоо хөгжүүлэх, хөгжлийн банк байгуулах, гадаадын зээл, тусламжийг нэмэгдүүлэх;

-Аж үйлдвэрийн салбарт ажиллах боловсон хүчин, мэргэжилтэй ажилчин бэлтгэхэд онцгой анхаарах. Энэ зорилгын хүрээнд мэргэжлийн сургалтыг аж үйлдвэрийн салбарын хөгжлийн шаардлагад нийцүүлэн хөгжүүлэх, их, дээд сургуулийн аж үйлдвэр, технологийн сургалтыг бэхжүүлэх, бизнес эрхлэгчдийн чадавхийг дээшлүүлэх, давтан сургах;

-Аж үйлдвэрийг дэмжих дэд бүтцийн хөгжлийг түргэсгэх. Дэд бүтцийн салбарт төсвийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, төр, хувийн

хэвшлийн түншлэлийг хөгжүүлэх, хувийн хэвшлийн хэрэгжүүлж байгаа дад бүтцийн объектын бүтээн байгуулалтын ажлыг төрөөс тууштай дэмжих;

-Аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний экспортын зах зээлийг нэмэгдүүлэх. Худалдааны гол түнш орнуудтай чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулах, экспортын зах зээлийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлэх, эдийн засгийн болон худалдааны чөлөөт бүсүүдийг хөгжүүлэх, транзит тээврийн нөхцөлийг сайжруулах.

4. Аж үйлдвэрийн салбарын өрсөлдөх чадварын хүчин зүйлс

Аж үйлдвэрийн салбарын хөгжлийн гол шалгуур нь түүний өрсөлдөх чадвар юм. Аж үйлдвэрийн салбарын өрсөлдөх чадварт үйлдвэрлэлийн зардал, тээврийн зардал, дизайн, маркетинг, боловсон хүчин, ложистик сүлжээ онцгой нөлөө үзүүлдэг.

Аж үйлдвэрийн салбарын өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэхийн тулд экспортод чиглэсэн томоохон үйлдвэрүүд байгуулах асуудлыг дотоодын зах зээлийг хангах зориулалт бүхий импортыг орлуулах, бүс нутгийн хөгжилд чухал хувь нэмэр оруулах жижиг, дунд үйлдвэрүүдийг дэмжих бодлоготой нягт уялдуулах шаардлагатай.

Дотоодын түүхий эдийг түшиглэх нь аж үйлдвэржүүлэх бодлогын чухал хүчин зүйл юм. Манай улс хөдөө аж ахуйн гаралтай болон уул уурхайн түүхий эдийг дотооддоо боловсруулснаар аж үйлдвэрийг хөгжүүлэх, экспортын бүтээгдэхүүний хэмжээг нэмэгдүүлэн нэр, төрлийг олшруулах, ажлын байр олноор бий болгох, бүтээмж нэмэгдүүлэх, нэмүү өртөг бий болгож үндэсний орлогыг өсгөх, татварын суурийг өргөтгөх, ядуурлыг бууруулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Тээврийн зардлын хувьд дотоодын тээвэр болон гуравдагч орнууд руу чиглэсэн тээврийн зардал харьцангуй өндөр, хөрш орнууд руу экспортлох зардал доогуур байгаа тул юуны өмнө хөрш орнуудын зах зээл рүү аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүнийг экспортлох, аж үйлдвэрийн байршлыг түүхий эдийн гарцын байршил, зорилтот экспортын зах зээлтэй нь уялдуулан шийдэж, ложистик сүлжээний хүчин чадлыг нэмэгдүүлнэ.

Технологийн хувьд өндөр хөгжилтэй орнуудын технологийн шийдлийг цогцоор нь нутагшуулах нь бүтээмжийг нэмэгдүүлэх, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх чухал хүчин зүйл болно.

5. Аж үйлдвэрийн бодлого, бүсчилсэн хөгжил

Аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний борлуулалтын 2004-2008 оны

жилийн дунджийг авч үзвэл баруун бүсэд зүүн бүсээс 9.4 дахин, төвийн бүсээс 12.2 дахин, Улаанбаатараас 69 дахин, хангайн бүсээс 75 дахин бага байгаа нь манай орны үйлдвэржүүлэлтийн байршлын тархалт жигд бус байгааг илэрхийлж байна.

Иймээс өргөн уудам нутагтай манай орны хувьд аж үйлдвэрийн хөгжлийн асуудлыг бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулан тухайн орон нутгийн түүхий эд, харьцангуй давуу талд тулгуурлан үйлдвэрлэлийн чиглэлийг тогтоох, мал аж ахуйн гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн цогцолборыг зохион байгуулалттай хөгжүүлэх замаар үйлдвэрлэлийн эрчимтэй хөгжлийг хангаж, хот, хөдөөгийн хөгжлийн ялгаа, аймаг, бүс нутаг хоорондын тэгш бус, тэнцвэргүй байдлыг багасгаж хөгжлийн түвшинг ойртуулах нь тулгамдсан зорилт болж байна.

6. Хөтөлбөр боловсруулах эрх зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Монгол Улсын хөгжлийн үзэл баримтлал, Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал, Төрөөс хүнс, хөдөө аж ахуйн талаар баримтлах бодлого, Монгол Улсын бүсүүдийн хөгжлийн дунд хугацааны стратеги зэрэг баримт бичгийг үндэслэн энэхүү хөтөлбөрийг боловсруулсан болно.

Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлогод экспортын баримжаатай, хувийн хэвшилд түшиглэсэн өндөр технологит, үүний дотор мэдээлэл, харилцаа, био, нанотехнологи, транзит тээвэр, ложистик сүлжээ, санхүүгийн зуучлалын үйлчилгээ, уул уурхай, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг гүн боловсруулахад суурилсан үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, тогтвортой, мэдлэгт суурилсан эдийн засгийн хөгжлийг үндэсний хөгжлийн тэргүүлэх чиглэл болгон тодорхойлсон.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2008-2012 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөрт "Монгол Улсыг үйлдвэржүүлэх хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлнэ" гэж заасан, Монгол Улсын Засгийн газар 2009 оныг "Үйлдвэржүүлэлтийг дэмжих жил" болгон зарласан, төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийг хөгжүүлэхэд Засгийн газраас онцгой анхаарч байгаа зэрэг нь энэхүү хөтөлбөрийг боловсруулах үндэслэл болж байна.

Хоёр. Хөтөлбөрийн зорилго, баримтлах зарчим, зорилт

7. Монгол Улсыг үйлдвэржүүлэх хөтөлбөрийн зорилго нь дотоодын түүхий эд, нөөц боломжид тулгуурласан, дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх

чадвартай, дэвшилтэт технологи бүхий боловсруулах аж үйлдвэрийг хөгжүүлэн, олон тулгуурт эдийн засгийг бий болгож, улс орны өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэхэд оршино.

8. Хөтөлбөр хэрэгжүүлэхэд дараахь зарчим баримтална:

8.1. хувийн хэвшлийн бүтээлч санал, санаачилгыг төрөөс дэмжих, ил тод байдлыг эрхэмлэх;

8.2. Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал, Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого, хөгжлийн стратегитай уялдуулах;

8.3. үйлдвэрлэлд орчин үеийн дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлэх замаар түүхий эдийн боловсруулалтын түвшинг ахиулан, нэмүү өртөг шингэсэн экспортын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, нэр, төрлийг нэмэгдүүлэх;

8.4. үйлдвэржүүлэлтэд зориулсан санхүүгийн эх үүсвэрийг тодорхой чиглэл, зорилготойгоор үр өгөөжтэй зарцуулах, хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн дэмжлэгийн үр ашигтай хэлбэрүүд нэвтрүүлэх;

8.5. үйлдвэрлэлийг цогцолбороор зохицуулалттай хөгжүүлэх, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх.

9. Хөтөлбөрийн зорилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд дараахь зорилт дэвшүүлж байна:

9.1. үйлдвэрлэл эрхлэх эрх зүйн ёслол бизнесийн таатай орчин бүрдүүлэх;

9.2. үйлдвэржүүлэлтийг хөрөнгө оруулалт, санхүү, эзэлийн бодлогоор дэмжих;

9.3. инженер, техникийн ажилтан, мэргэжилтэй ажилчид бэлтгэх, давтан сургах, мэргэшүүлэх болон үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд удирдлагын дадлага, ур чадвар эзэмшүүлэх тогтолцоог бий болгох, бэхжүүлэх замаар үйлдвэрлэл явуулахад шаардагдах хүний нөөц бүрдүүлэх;

9.4. тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд аж үйлдвэрийн судалгаа, инноваци, дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх замаар аж үйлдвэрийн салбарт техник, технологийн шинэчлэл хийж, үйлдвэрлэлийн хүчин чадал, бүтээмжийг өсгөх;

9.5. түүхий эд боловсруулах түвшинг ахиулах замаар эцсийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, үйлдвэрлэлийг цогцолбороор,

зохицуулалттай хөгжүүлэх;

9.6. экспортод чиглэсэн, өрсөлдөх чадвартай бараа, бүтээгдэхүүнийг худалдааны бодлогоор дэмжин гадаад зах зээлд нэвтрүүлэх.

Гурав. Хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

10. "Үйлдвэрлэл эрхлэх эрх зүйн болон бизнесийн таатай орчин бүрдүүлэх" зорилтын хүрээнд дараахь арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ:

10.1. үйлдвэрлэл, технологийн паркийн эрх зүйн байдал, бирж, инноваци, худалдааны зохицуулалт, зээлийн баталгаа, хөрөнгө оруулалтын сан, даатгалын сан, цахим гарын үсэг, концессийн тухай хуулийн төслүүдийг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

10.2. Технологи дамжуулах тухай, Хүнсний тухай, Санхүүгийн түрээс /лизинг/-ийн тухай, Ашигт малтмалын тухай, Жижиг, дунд үйлдвэрийн тухай, Хөдөлмөрийн тухай хуулиудад үйлдвэрлэл эрхлэх орчныг боловсронгуй болгох чиглэлээр нэмэлт, өөрчлөлт оруулах төсөл боловсруулах;

10.3. татварын бүсчилсэн бодлого хэрэгжүүлэх, эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд шинээр байгуулагдаж байгаа үйлдвэрүүдийг тодорхой хугацаанд татвараас чөлөөлөх, хөнгөлөлт үзүүлэх, үйлдвэрлэлийн зориулалттай тоног төхөөрөмжид элэгдэл хорогдлыг түргэвчилсэн нормоор тооцох асуудлыг судалж, санал боловсруулах;

10.4. үйлдвэрлэлийн зориулалтаар импортогж байгаа тоног төхөөрөмж болон Монгол Улсад орлуулах боломжгүй түүхий эд, тухайн түүхий эдээр хийсэн эцсийн бүтээгдэхүүний гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг тодорхой хугацааны дараа буюу уг тоног төхөөрөмжийг ашиглаж байгаа үйлдвэрийн үйл ажиллагаа жөндгөрсөн үед авч байх асуудлыг судлах;

10.5. цөм технологийн үйлдвэрлэл эрхлэхэд шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг гаалийн татвараас чөлөөлөх, татварыг дараа тооцох эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх асуудлыг судлах;

10.6. үндэсний стандартыг боловсронгуй болгох хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлж, олон улсын дэвшилтэт стандартуудыг (GMP, GLP, ISO, GCP зэрэг) нутагшуулан нэвтрүүлэх ажлыг үргэлжлүүлэх;

10.7. бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, импорт, худалдаа, хэрэглээний эрүүл ахуй, аюулгүй байдлыг зохицуулсан эрх зүйн харилцааг олон улсын жижигт нийцүүлэх;

10.8. дэвшилтэт технологиор (био, нано, химийн, мэдээллийн технологи зэрэг) үйлдвэрлэл эрхлэх, бүтээгдэхүүн экспортод гаргахыг дэмжсэн эрх зүйн орчин бүрдүүлэх;

10.9. өндөр технологийн аж үйлдвэрийн талаар төрөөс баримтлах бодлого, өндөр технологийн аж үйлдвэр хөгжүүлэх чиглэлээр дэд хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх;

10.10. үндэсний үйлдвэрийг бүх талаар чадавхижуулах, дэмжих дэд хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх.

11. “Үйлдвэржүүлэлтийг хөрөнгө оруулалт, санхүү, зээлийн бодлогоор дэмжих” зорилтын хүрээнд дараахь арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ:

11.1. улсын болон орон нутгийн төсвөөс аймаг, бүсийн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр зарцуулж байгаа хөрөнгө оруулалт, зээлийн эх үүсвэрийг энэхүү хөтөлбөрийн хэрэгжилттэй нягт уялдуулан төлөвлөж, зарцуулах;

11.2. экспортынбаримжаатайболонимпортыггорлохбүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг санхүү, зээлийн бодлогоор дэмжих;

11.3. зээлийн баталгааны сангууд, хөрөнгө оруулалт- хөгжлийн банк байгуулах;

11.4. цөм технологи бүхий үйлдвэр, аж ахуйн нэгжид Монгол Улсыг хөгжүүлэх сан, хөгжлийн банк болон бусад хөгжлийн сангуудаас хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр зээл олгох тогтолцоог бүрдүүлэх;

11.5. хөтөлбөр хэрэгжүүлэх чиглэлээр гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт татах, тодорхой үйлдвэр, цогцолбор байгуулах төсөл, техник-здийн засгийн үндэслэл боловсруулж, зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах.

12. “Инженер, техникийн ажилтан, мэргэжилтэй ажилчид бэлтгэх, даван сургах, мэргэшүүлэх болон үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд удирдлагын дадлага, ур чадвар эзэмшүүлэх тогтолцоог бий болгох, бэхжүүлэх замаар үйлдвэрлэл явуулахад шаардагдах хүний нөөц бүрдүүлэх” зорилтын хүрээнд дараахь арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ:

12.1. ажлын байран дээрх болон чадавхид суурилсан сургалтаар мэргэжилтэй ажилчид сургаж бэлтгэхэд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх;

12.2. мэргэжилтэй ажилчин болон инженер, техникийн ажилтан бэлтгэх мэргэжлийн сургалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох;

12.3. ерөнхий боловсролын ахлах ангид мэргэжлийн чиг баримжаа болон бизнесийн талаар мэдлэг олгох сургалт явуулах, сургалтын хөтөлбөрт Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын "Бизнестэй танилц" сургалтын модулийг нэвтрүүлэх;

12.4. үйлдвэржүүлэх хөтөлбөрийн зорилтуудыг мэргэжлийн боловсролын сургалттай холбох, оюутнуудыг ажиллах хүчний нөөцөд бүртгэж, цагаар ажиллах эрх зүйн орчин нөхцөл бий болгох;

12.5. хувийн хэвшил, ажил олгогчийн эрэлт, технологийн тэргүүлэх чиглэл, өндөр технологийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжүүдийн захиалгыг тэргүүн ээлжинд харгалзан үзэж, төрийн сангийн хөрөнгөөр боловсон хүчин бэлтгэх;

12.6. үйлдвэрийн удирдлага, инженер, техникийн ажилтнуудыг дахин сургах, мэргэшүүлэх, ур чадварыг дээшлүүлэх, компанийн засаглалыг хөгжүүлэх хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх;

12.7. бизнесийг тогтвортой эрхлэх дадлага, ур чадварыг үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд олгох бизнесийн сургалтын тогтолцоо бүрдүүлэн хөгжүүлэх;

12.8. мал аж ахуй эрхлэгчдийн бизнесийн болон технологийн мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэх чиглэлээр богино хугацааны сургалт, үзүүлэх сургууль тогтмол зохион байгуулах;

12.9. үйлдвэрлэлийн үндсэн салбаруудаар цалин хөлс, нийгмийн даатгал, норм, норматив, цагийн ажлын үнэлгээний доод хэмжээ, хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн асуудлыг тусгасан тарифын талаар салбарын төрийн захиргааны төв байгууллага, ажил олгогчийн болон ажилтны эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг төлөөлөн хамгаалах улсын хэмжээний байгууллага хооронд хэлэлцээр байгуулж хэвших;

12.10. өндөр технологийн аж үйлдвэрийн салбарт шаардагдах хүний нөөцийн хөгжлийн бодлого боловсруулах.

13. "Тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд аж үйлдвэрийн судалгаа, инноваци, дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх замаар аж үйлдвэрийн салбарт техник, технологийн шинэчлэл хийж, үйлдвэрлэлийн хүчин чадал, бүтээмжийг өсгөх" зорилтын хүрээнд дараахь арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ:

13.1. улсын төсвийн хөрөнгөөр гүйцэтгэсэн эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлын үр дүнд бий болсон оюуны өмчийн эрхийг хамгаалах, ашиглах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох асуудлыг судалж,

судалгааны ажлын үр дүнг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах механизм бүрдүүлэх;

13.2. дэвшилтэт технологи, инноваци нэвтрүүлж байгаа аж ахуйн нэгжүүдэд Монгол Улсыг хөгжүүлэх сан, Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн сан, хөгжлийн банк болон бусад сангуудаас тэргүүн ээлжинд зээл олгох, хөрөнгө оруулалт хийж байх талаар холбогдох хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг судлах;

13.3. Инноваци дэмжих сан байгуулан, инновацийн үйл ажиллагаанд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх механизм бий болгох;

13.4. шинжлэх ухаан, технологийн сангаас санхүүжүүлдэг төслийн санхүүжилтийг шинжлэх ухаан, технологийн болон аж үйлдвэрийн тэргүүлэх чиглэл, цөм технологи, инновацийн бүтээгдэхүүний судалгаанд тэргүүн ээлжинд олгодог болох талаар холбогдох дүрэм, журамд өөрчлөлт оруулах;

13.5. бүсийн тулгуур төвүүдэд технологи дамжуулах, нэвтрүүлэх төвүүдийг төрийн оролцоотой байгуулж ажиллуулах;

13.6. бүс нутгийн хөгжлийн стратегитай уялдуулан өндөр технологийн чиглэлээр сургалт, судалгаа, үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааг хөгжүүлэх, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй шинжлэх ухаан технологийн парк байгуулж хөгжүүлэх;

13.7. экологийн цэвэр бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг урамшуулан дэмжих, тэдгээрийг үндэсний болон олон улсын түвшинд Монголын газар зүйн заалттай бүтээгдэхүүнд бүртгүүлэх;

13.8. аж үйлдвэрийн технологи шинээр бий болгох, боловсронгуй болгоход чиглэсэн эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлыг эрчимтэй явуулж, судалгаа-туршилт-үйлдвэрлэлийн загвар сүлжээ бий болгох;

13.9. үйлдвэрлэлийн бүх салбарт технологийн түвшний үнэлгээний систем нэвтрүүлэх;

13.10. үндэсний судалгааны төвүүдийн үйл ажиллагаанд нээлттэй инновацийн зарчим буюу төр, хувийн хэвшлийн болон олон нийтийн байгууллага, хувь хүн тэгш эрхтэй оролцох нөхцөл бүрдүүлэх;

13.11. их, дээд сургуулийн судалгааны лабораторийг нээлттэй зарчмаар ажиллах тогтолцоонд шилжүүлэх замаар корпорацийн баримжаатай болон судалгааны их сургуулийг дэмжин хөгжүүлэх.

14. Түүхий эдийг боловсруулах түвшинг ахиулах замаар эцсийн

бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, үйлдвэрлэлийг цогцолборлоор, зохицуулалттай хөгжүүлэх” зорилтын хүрээнд дараахь арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ:

14.1. аж үйлдвэрийн цогцолборын дэд бүтцийг шинээр байгуулах, өргөтгөх асуудлыг үйлдвэржүүлэлтийн бодлого, бүс нутгийн хөгжлийн хэрэгцээтэй уялдуулан төр-хувийн хэвшлийн түншлэлд түшиглэн хөрөнгө оруулалт хийх замаар байгуулах;

14.2. жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих төв, бизнес инкубаторыг аймаг бүрт байгуулж, үйл ажиллагааг өргөжүүлэх;

14.3. аймгийн төв, нийслэлийн дүүрэгт ахуйн үйлчилгээний цогцолбор байгуулах төсөл шалгаруулж, хэрэгжүүлэх;

14.4. хаягдалгүй технологийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлж, түүхий эдийн ашиглалт, боловсруулалтын түвшинг дээшлүүлэх;

14.5. шинээр бизнес эрхлэх сонирхолтой иргэдийн бизнес төлөвлөгөөг нэгтгэн, хөрөнгө оруулалтын мэдээллийн сан байгуулж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг мэдээллээр хангах тогтолцоо бий болгох;

14.6. хүнсний болон өргөн хэрэглээний барааны үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, импортоос хараат байдлыг багасгах;

14.7. үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан хүнсээр хүн амыг хангах хөдөө аж ахуйн цогцолборуудыг байгуулах;

14.8. хүлэмжийн аж ахуй, механикжсан зоорь, агуулах бий болгох замаар хүн амын хүнсний хангамжийг баталгаажуулах;

14.9. бүсийн онцлогийг харгалзан малын тэжээлийн үйлдвэр байгуулах;

14.10. хөдөө аж ахуйн техник, тоног төхөөрөмж, машин үйлдвэрлэх, угсрах, тэдгээрийн эд анги, сэлбэг хэрэгслийн үйлдвэрлэл бий болгох;

14.11. ноолуур, тэмээний ноос, сарлагийн хөөврийг будах, самнах, зэрэх, нэхэх үйлдвэрлэлийн суурилуулсан хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх;

14.12. монгол хонины ноосыг гүн боловсруулж, онцлог ширхэгтэй, өрсөлдөх чадвар сайтай шинэ бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх технологи нэвтрүүлэх;

14.13. мод боловсруулах салбарын үйлдвэрлэлд хаягдалгүй технологи нэвтрүүлж, модон түүхий эдийн ашиглалт, боловсруулалтын түвшинг дээшлүүлэх;

14.14. орон нутагт хэвлэлийн үйлдвэр байгуулах, технологийн шинэчлэл хийх төсөл шалгаруулж, хэрэгжүүлэх, ном, хэвлэлийн бүтээгдэхүүн, түүхий эд, материалыг орон нутагт хүргэх, түгээх сүлжээ байгуулах;

14.15. шаардлагатай дэд бүтцийг бүрдүүлж бий болгоход төрөөс дэмжлэг үзүүлэх замаар био, нанотехнологийн үйлдвэрлэлийг кластер хэлбэрээр хөгжүүлэх;

14.16. стратегийн ач холбогдол бүхий нүүрсний орд газрыг түшиглэн цахилгаан станц барьж, уул уурхайн үйлдвэр болон бус нутгийн цахилгаан, дулааны хэрэглээг хангах;

14.17. зэсийн баяжмалаас гидро-коппер (эсхүл пиро-металлургийн) технологиор цэвэр зэс ялгах цогцолбор барьж байгуулах;

14.18. жоншны хүдрийн бүсийг түшиглүүлэн баяжуулах болон эцсийн бүтээгдэхүүний үйлдвэр барих;

14.19. фосфорын бордооны үйлдвэр байгуулах;

14.20. Дархан-Сэлэнгийн бүс нутагт ган хайлах хар төмөрлөгийн үйлдвэрлэлийн цогцолбор байгуулж, өөрийн орны дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангаж, экспортын шинэ эх үүсвэр бий болгох;

14.21. газрын тосны хэрэгцээг дотоодоос хангах бодлого, арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;

14.22. барилгын шинэ материал болон импорт орлох орон нутгийн түүхий эдэд тулгуурласан барилгын материалын жижиг, дунд үйлдвэрлэл хөгжүүлэх;

14.23. арматур, төмөр хийцийн үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, техник технологийн шинэчлэл хийх, энэ төрлийн үйлдвэрүүд шинээр байгуулах;

14.24. Дархан-Уул, Дорноговь аймаг, Улаанбаатар хотын Налайх, Багануур, Багахангай дүүрэгт аж үйлдвэрийн парк байгуулах;

14.25. цацраг идэвхт ашигт малтмалын хүдрийг олборлох,

байжуулах үйлдвэр байгуулах;

14.26. мэдээллийн технологи, аутсорсингийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн төвлөрөл үүсгэх;

14.27. бичил схем, батарейн үйлдвэрлэл, электроникийн үйлдвэрлэлийг төрийн дэмжлэгтэй байгуулах.

15. "Экспортод чиглэсэн өрсөлдөх чадвартай бараа бүтээгдэхүүнийг худалдааны бодлогоор дэмжин гадаад зах зээлд нэвтрүүлэх" зорилтын хүрээнд дараахь арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ:

15.1. худалдааг хөнгөөлөх талаар хоёр болон олон талт хэлэлцээр байгуулж, хөнгөлөлттэй нөхцөлд хамрагдах замаар худалдааны тарифын болон тарифын бус саад тотгорыг багасгаж, гадаад зах зээлд нэвтрэх таатай боломжийг хангах;

15.2. Оросын Холбооны Улс, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс, Америкийн Нэгдсэн Улс, Европын Холбоо, Япон, Канад зэрэг худалдааны гол түншлүүдтэй чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулах;

15.3. Европын Холбооны болон Америкийн Нэгдсэн Улс, Япон Улсын хөнгөлөлтийн системд үргэлжлүүлэн хамрагдаж, бараа бүтээгдэхүүний тоог нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ, хөнгөлөлтөд хамрагдсан бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлэх;

15.4. газар зүйн заалттай үндэсний үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүн бий болгож, дэлхий нийтэд сурталчлах, таниулах;

15.5. худалдааны болон эдийн засгийн чөлөөт бүсүүдэд экспортод чиглэсэн өрсөлдөх чадвартай бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;

15.6. хөрш орнуудтай хийх дамжин өнгөрөх тээврийн тухай гурван талт хэлэлцээр байгуулах чиглэлээр ажиллах;

15.7. хөрш орнуудын далайн босмтуудыг ашиглах, түрээслэх боломж бүрдүүлж, гадаад худалдааны урсгалыг түргэтгэх;

15.8. бүснүтийн худалдаа, эдийн засгийн нэгдэлд гишүүнээр элсэн, үйл ажиллагаанд нь идэвхтэй оролцож, ашиг сонирхлоо хамгаалах.

Дөрөв. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах

16. Хөтөлбөрийн удирдлага, зохион байгуулалт:

16.1. хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг уялдуулан зохион байгуулах "Үйлдвэржүүлэлтийн бодлогын зөвлөл"-ийг Монгол Улсын Тэргүүн шадар сайд ахлах бөгөөд орлогч даргаар нь хөнгөн үйлдвэрийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, бүрэлдэхүүнд нь сангийн, зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын, эрдэс баялаг, эрчим хүч болон гадаад худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд, бусад яам, агентлаг, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, шинжлэх ухааны болон төрийн бус байгууллагын төлөөлөгчид багтана. Зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг Монгол Улсын Тэргүүн шадар сайд батална;

16.2. Үйлдвэржүүлэлтийн бодлогын зөвлөлийн салбар зөвлөл аймаг, нийслэлд ажиллах бөгөөд тухайн шатны Засаг дарга ахална. Гишүүдэд орон нутгийн төрийн захиргааны болон төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоод, аж ахуйн нэгжийн төлөөлөл орно. Салбар зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг тухайн шатны Засаг дарга батална;

16.3. хөтөлбөр хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг жил бүр тодотгон боловсруулж Үйлдвэржүүлэлтийн бодлогын зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцэн Монгол Улсын Тэргүүн шадар сайд баталж, хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулна;

16.4. хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг улсын хэмжээнд зохион байгуулах, мэргэжил арга зүйн удирдамжаар хангах, үр дүнд нь хяналт-шинжилгээ хийх үүргийг хөнгөн үйлдвэрийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага эрхэлж, сангийн, зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын, эрдэс баялаг, эрчим хүч болон гадаад худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага, үндэсний хөгжлийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, аж үйлдвэрийн холбоодтой хамтран хэрэгжүүлнэ;

16.5. хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц, үр дүнд жил бүр хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээнд түшиглэн хөтөлбөр хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг боловсронгуй болгох санал боловсруулж, Монгол Улсын Тэргүүн шадар сайдаар баталгаажуулахыг Үйлдвэржүүлэлтийн бодлогын зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга холбогдох бусад яам, байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулна.

17. Хөтөлбөр хэрэгжүүлэх хугацаа, үйл ажиллагааны санхүүжилтийн эх үүсвэр:

17.1. "Монгол Улсыг үйлдвэржүүлэх" хөтөлбөрөөр дэвшүүлсэн зорилтуудыг 2009-2016 онд хэрэгжүүлнэ;

17.2. "Монгол Улсыг үйлдвэржүүлэх хөтөлбөр" болон түүнийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд туссан үйл ажиллагааг дараахь

хөрөнгийн эх үүсвэрээс санхүүжүүлнэ;

- 17.2.1. иргэдийн өөрийн хөрөнгө;
- 17.2.2. аж ахуйн нэгжийн хөрөнгө ;
- 17.2.3. улсын болон орон нутгийн төсөв,
- 17.2.4. банкны зээл,
- 17.2.5. гадаад орон, олон улсын байгууллагын хөнгөлөлттэй зээл;
- 17.2.6. гадаад орон, олон улсын байгууллагын буцалтгүй

тусламж;

- 17.2.7. хөрөнгийн бирж дээр босгосон хөрөнгө;
- 17.2.8. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн эх үүсвэр;
- 17.2.9. Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангийн эх үүсвэр,
- 17.2.10. Хөрөнгө оруулалт хөгжлийн сангийн эх үүсвэр,
- 17.2.11. бусад.

17.3. улсын төсвөөс санхүүжүүлэх хөрөнгийг үйлдвэржүүлэлтийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн болон Засгийн газрын бусад гишүүний төсвийн багцад жил бүр тусгана.

18. Хөтөлбөрийн үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлтүүд:

18.1. хөтөлбөрт тусгагдсан эрх зүй, эдийн засгийн орчны хэрэгжилтийн үнэлгээ;

18.2. мэргэжил эзэмшсэн болон урт, богино хугацааны сургалтанд хамрагдаж мэргэжил эзэмшсэн хүний тоо;

18.3. хөтөлбөрийн хүрээнд бий болсон үйлдвэрлэл, үйлчилгээний төрөл, тоо хэмжээ, борлуулсан бүтээгдэхүүний орлогын өсөлт;

18.4. бий болгосон нэмүү өртгийн хэмжээ, нэг хүнд ногдох нэмүү өртгийн хэмжээ;

18.5. нийт болон шинээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа үйлдвэрийн тоо, тэдгээрт ажиллаж байгаа ажиллах хүчний тоо;

18.6. импорт орлох болон экспортод гаргасан бүтээгдэхүүний төрөл, тоо хэмжээ, борлуулсан орлогын өсөлт;

18.7. үйлдвэрлэлийн салбарын өрсөлдөх чадварын өсөлт.

19. Хөтөлбөрийн үр дүнг үнэлэхдээ тухайн жилийн байгаль, цаг уурын болон эдийн засгийн макро, микро орчин, зах зээлийн төлөв байдал зэргийг заргалзана.

**МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН
ДҮГНЭЛТ**2009 оны 11 дүгээр
сарын 25-ны өдөр

Дугаар 07

Улаанбаатар
хот**Ашигт малтмалын тухай хууль, Иргэний
хуулийн зарим заалт Үндсэн хуулийн холбогдох
заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг
хянан шийдвэрлэсэн тухай**Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхим
16.00 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Ж.Бямбадорж даргалж, гишүүн Д.Наранчимэг, Ц.Сарантуяа, Д.Мөнхгэрэл, Б.Пүрэвням /илтгэгч/ нарын бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар Г.Агар-Эрдэнийг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Хуралдаанаар Ашигт малтмалын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.7, 5 дугаар зүйлийн 5.1, 5.4, 5.5 дахь хэсэг, 27 дугаар зүйлийн 27.1.4 дэх заалт, Иргэний хуулийн 120 дугаар зүйлийн 120.1 дэх хэсэг Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан хэлэлцэв.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд өргөдөл гаргагч, иргэн Н.Ариунболд, Ч.Хурц, П.Болд, Л.Цог, Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнх-Оршил, Д.Одхүү нар оролцов.

Нэг, Иргэн Ч.Хурц, Л.Цог, П.Болд нар Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан өргөдөлдөө:

"Одоо хүчин төгөлдөр мөрдөж буй Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4 дэх хэсэгт "Улсын төсвийн хөрөнгөөр хайгуул хийж нөөцийг нь тогтоосон стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг хувийн өмчит хуулийн этгээдтэй хамтран ашиглавал төрийн оролцооны хэмжээ 50 хүртэл хувьтай байж болох бөгөөд уг хэмжээг төрөөс оруулсан хөрөнгө оруулалтын хэмжээг харгалзан орд ашиглах гэрээгээр тодорхойлно", 5.5 дахь хэсэгт "Улсын төсвийн оролцоогүйгээр хайгуул хийж нөөцийг нь тогтоосон стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг эзэмшигчийн тухайн ордод оруулсан хөрөнгийн 34 хүртэлх хувьтай тэнцэх хувьцааг төр эзэмшиж болох бөгөөд уг хэмжээг төрөөс оруулах хөрөнгө оруулалтын хэмжээг харгалзан орд ашиглах гэрээгээр тодорхойлно" гэж томъёолсон нь Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 1, 2 дахь хэсгийн заалтын агуулгад харшилж байна.

Нэгдүгээрт, тус хуулийн 5.4-т заасан "50 хүртэл хувьтай байж болох", 5.5-д "34 хүртэлх хувьтай тэнцэх" гэж хязгаар тогтоосон нь ард түмний мэдэл төрийн хамгаалалтад байх ёстой нийтийн өмчийг төрөөс захиран зарцуулах эрхийг хязгаарласан, уг эрхэд халдсан хэрэг гэж үзэж

байна.

Хоёрдугаарт, энэ хоёр заалтын аль нь ч төр өмчөө захиран зарцуулах бүү хэл, стратегийн ач холбогдол бүхий орд газраас ашиг хүртэхгүй байхаар эрх зүйн үндэс хуульчлагдсан байна. Энэ нь Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн агуулга, үзэл санаанд ноцтой харшилсан байна.

Гураадугаарт, 5.5 дахь хэсгийн агуулгыг үзвэл төр өмчөө бусдаас худалдан авах үр дагаварт хүргэж байна.

Дөрөвдүгээрт, 5.5-д ашигт малтмалын ордыг ашиглах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч гэсэн томъёоллыг "орд эзэмшигч" болгон засварласнаар утгын өөрчлөлт болгож хувийн хөрөнгө оруулагч этгээдэд давуу эрх олгох /ялангуяа гадаадын/, төөрөгдөлд оруулах эрх зүйн үндэс болсоор байна. Төенөөр хэлбэл орд эзэмшигч, тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч гэсэн хоёр томъёоллын агуулга нь ижил биш бөгөөд хууль зүйн өөр үр дагавартай ойлголт гэж үзэж байна.

Иймд Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5.4, 5.5 дахь хэсгийн заалтыг хүчингүй болгуулахаар өргөдөл бичив" гэжээ.

Хоёр. Баянгол дүүргийн оршин суугч, иргэн Н.Ариунболд Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан мэдээлэлдээ:

"...Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт "...байгалийн байдлаараа...", 27 дугаар зүйлийн 27.1.4 дэх заалтад "уурхайн эдэлбэрээс олборлосон цацраг идэвхт ашигт малтмалаас бусад төрлийн ашигт малтмал, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг олон улсын зах зээлийн үнээр борлуулах", "Иргэний хуулийн 120 дугаар зүйлийн 120.1 дэх хэсэгт "Хууль..." гэж тус тус заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Төвдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "...өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална", Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ...төрийн өмч мөн", Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Үндсэн хуульд хууль, ...бүрнээ нийцсэн байвал зохино" гэж заасантай нийцэхгүй байна

... Ашигт малтмалын тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.1.4 дэх заалт бүхэлдээ төрийн өмчлөх эрхийг зөрчжээ. Түүнчлэн Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт байгалийн байдлаараа байгаа ашигт малтмал төрийн өмч байна хэмээн өмчлөгчийнх нь хүсэл зоригоос гадуур, эд юмсын шинж байдлаас хамааран өмчлөх эрхийг явцуу хүрээнд заасан нь өмчлөгчийн /төрийн/ өмчлөх эрхэд ноцтой халдсан зохицуулалт болжээ. Өөрөөр хэлбэл байгалийн бус байдалтай болсон тохиолдолд өмчлөгч, өмчөө өмчлөх эрхгүй болсон байна.

Хуулиар нийтийн ба хувийн гэсэн өмчийн төрлөөс үл хамаараад өмчлөгчийн өмчлөх эрхийг хамгаалах ёстой байтал Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5.1 дэх хэсгийн "...байгалийн байдлаараа..." гэсэн заалт, төрийн өмчийг ашиглах эрх авсан этгээдэд ашиглалтаас үүдсэн бүтээгдэхүүнийг дангаар өмчлөх эрх олгож анхны өмчлөгчийн өмчлөх эрхийг хассан, уг хуулийн 27.1.4 дэх заалтад "уурхайн эдэлбэрээс олборлосон цацраг идэвхт ашигт

малтмалаас бусад төрийн ашигт малтмал, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг олон улсын зах зээлийн үнээр борлуулах” гэсэн заалтууд нь төрийн өмчлөх эрхийг баталгаажуулсан Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг ...төрийн өмч мөн”, аливаа өмчлөгчийн өмчлөх эрхийг хуулиар хамгаалах тухай Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн “...өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална” гэсэн заалт, түүнчлэн Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Үндсэн хуульд хууль, ...бүрнээ нийцсэн байвал зохино” гэж заасантай нийцэхгүй байна.

...Өмчлөх эрхээ өмч дагах тул өмчлөх эрхээ даган шинээр бий болсон эд хөрөнгө өмчлөгчийн өмчлөлд хэвээр хадгалагдана. Харин ийм хэлбэрийн ашиглах эрхээ өмчлөгч бусдад шилжүүлбэл түүний өмчлөх эрх ноцтойгоор зөрчигдөх магадлалтай. Учир нь ашиглалтаас үүссэн бүтээгдэхүүнийг ашиглах эрх шилжүүлж авсан этгээд хүртэхээр тэмүүлэх нь зүйн хэрэг боловч нөгөө талаас хуучин өмч үгүй болсон ч түүнийг өмчилж байсан этгээд өмчлөх эрхээ шилжүүлээгүй тул түүнд шинээр бий болсон бүтээгдэхүүнийг өмчлөх эрх үлдсэн гэдэг нь ойлгомжтой. Иймээс хэрэглэх хэлбэрээр хэрэгждэг ашиглах эрхээ шилжүүлсэн, уг эрхийг шилжүүлж авсан талууд ашиглалтын улмаас бий болсон бүтээгдэхүүнийг хэн нь өмчлөх тухайгаа гэрээгээр тодорхойлоогүй, түүнчлэн бусад хуульд өөрөөр заагаагүй бол уг асуудал Иргэний хуулийн 120.1 дэх хэсэгт зааснаар зохицуулагдахаар байна. Уг заалт нь анхны өмчлөгчийн эрхийг хамгаалсан хамгаалалт юм. Харин уг хэсэгт “Хууль...” гэж заасны дагуу Иргэний хуулиас бусад хуульд бусдын хөрөнгийг боловсруулах замаар ашигласнаас үүдэн гарах бүтээгдэхүүнийг талуудын аль нэг нь дангаар өмчлөх тухай заасан бол тэрхүү хууль үйлчилж аль нэгнийх нь өмчлөх эрх хасагдах болж байна. Цаашлаад “хууль”-д өөрөөр заасан тул өмчлөх эрхээ зөрчигдсөн гэж үзэж буй тал нь Иргэний хуулийн 120.2 дахь хэсэгт заасны дагуу эрхээ хамгаалуулах боломжгүй болсон байна. Тухайлбал: Ашигт малтмалын тухай хуульд зааснаар бусдаас өмчийг нь ашиглах эрхийг шилжүүлж авсан этгээд ашиглалтаас үүдсэн бүтээгдэхүүнийг дангаар өмчлөх эрхтэй байгаа тул тухайн харилцаанд Иргэний хуулийн 120.1, 120.2 дахь хэсэг үйлчлэхгүй болж улмаар анхны өмчлөгчийн /төрийн/ өмчлөх эрх хасагдаж, уул эрхээ хамгаалах, хамгаалуулах боломжгүй болсон байна.

...Иймд Иргэний хуулийн 120 дугаар зүйлийн 120.1 дэх хэсэгт “Хууль...” гэж заасан нь өмчлөх эрхтэй этгээдийн өмчлөх эрхийг хуулиар хасаж болно гэсэн санааг илэрхийлж буй нь өмчлөх эрхтэй байх, өмчлөх эрхийг хуулиар хамгаалах тухай Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн “... өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална”, түүнчлэн Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Үндсэн хуульд хууль, ...бүрнээ нийцсэн байвал зохино” гэж заасантай нийцэхгүй байна.

Нийтийн өмчийн өмчлөгчийн өмчлөх эрхийг зөрчсөн маргаан бүхий хуулийн заалтууд Үндсэн хуультай нийцэж буй эсэхийг тогтоож, хүчингүй болгож өгнө үү” гэжээ.

Гурав. Иргэн Н.Ариунболд 2009 оны 10 дугаар сарын 06-ны өдөр Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбартаа:

"...Ашигт малтмалын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.7 дахь заалтад "ашигт малтмал ашиглах" гэдгийг "газрын гадаргуу, түүний хэвлий, хүдрийн овоолго, хаягдал, байгалийн уснаас ашигт малтмал ялган авах, олборлох, түүний ашигт агуулгыг нэмэгдүүлэх, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, борлуулах болон түүнтэй холбогдсон бусад үйл ажиллагаа" гэж томъёолсон байх бөгөөд эд хөрөнгийн ашиглах эрхэд захиран зарцуулах эрх хамаардаггүй талаар үндсэн мэдээлэлдээ дурдсан билээ. Нэгэнт ашиглах гэсэн эд хөрөнгийн эрхэд захиран зарцуулах эрхийг ийнхүү хамааруулан заасан тул ашигт малтмал ашиглах эрхийг өмчлөгчөөс шилжүүлж авсан этгээд олборлосон болон үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ захиран зарцуулах эрхтэй байх нь ойлгомжтой.

...Иймд Ашигт малтмалын тухай хуулийн 4.1.7 дахь заалтад "... борлуулах болон түүнтэй холбогдсон бусад үйл ажиллагааг" гэж заасан нь Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгтэй нийцэхгүй байгаа тул Үндсэн хууль зөрчсөн эсэхийг хянан шалгуулахаар шаардлагын зүйлээ нэмэгдүүлж байна" гэжээ.

Дөрөв. Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнх-Оргил, Д.Одхүү нар Үндсэн хуулийн цэцэд 2009 оны 11 дүгээр сарын 18-ны өдөр гаргасан тайлбартаа:

"1. ...Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 1, 2 дахь хэсэгт "Монгол Улсад газар, түүний хэвлий, ой, ус, амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг ганцхүү ард түмний мэдэл, төрийн хамгаалалтад байна", "Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн өмч мөн" гэж заасан.

Үндсэн хуулийн цэцэд гаргасан Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5.4-т заасан "50 хүртэл хувь байж болох", 5.5-д заасан "34 хүртэлх хувьтай тэнцэх" гэж хязгаар тогтоосон нь ард түмний мэдэл төрийн хамгаалалтад байх ёстой нийтийн өмчийг төрөөс захиран зарцуулах эрхийг хязгаарласан, уг эрхэд халдсан хэрэг гэж үзэж байна" гэсэн байна. Гэтэл уг хувь хэмжээ нь газрын хэвлий, ой, ус, ан амьтан зэрэг баялгийг төр өмчлөх эрхийг хөндөөгүй, харин ашигт малтмалыг ашиглах тусгай зөвшөөрөл бүхий хуулийн этгээдийн энгийн хувьцааны тодорхой хэсгийг өмчлөх эрхийг төрд олгосон юм.

Стратегийн орд газар дээр уурхайн үйл ажиллагаа эрхэлж буй компанийн энгийн хувьцааг төр эзэмшснээрээ газрын хэвлийг өмчлөх эрхээ алдах бус харин энэ хувьцаанд тэнцэх ногдол ашиг авах, төр нийтийн зориулалттай өмчөө бүрэн эрхийн хүрээнд захиран зарцуулж, уул уурхайн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, нэмэгдэл ашиг олох боломжтой болж байна. Иймд Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4, 5.5 дахь хэсгүүд Үндсэн хуулиар олгогдсон газрын хэвлий, түүний баялгийг

төр өмчлөх эрхийг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлгүй юм.

2. Иргэн Н.Ариунболд Монгол Улсын Ашигт малтмалын тухай хуульд хэрэглэсэн "ашиглах" хэмээх ойлголтыг иргэний эрх зүйн үүднээс тайлбарласан нь буруу байна.

Тухайн хөрөнгийн ашигт чанараар дамжуулан үр шимийг нь хүртэх зорилгоор хэрэглэхийг ашиглах хэмээн иргэний эрх зүйд тайлбарладаг хэдий ч Ашигт малтмалын тухай хуульд энэ томъёоллыг хэрэглэхдээ уул уурхайн эрх зүйн онцлогоос шалтгаалж цэвэр иргэний эрх зүйн ойлголтоос илүү өргөн хүрээнд авч үзсэн байна. Ийм ч учраас ашиглах эрхийн ойлголтыг тусдаа нэр томъёоны тайлбараар тодорхойлох хууль зүйн техникийг Ашигт малтмалын тухай хуульд хэрэглэж, тус хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.7 дахь хэсэгт "ашигт малтмал ашиглах" гэж газрын гадаргуу, түүний хэвлий, хүдрийн овоолго, хаягдал, байгалийн уснаас ашигт малтмал ялган авах, олборлох, түүний ашигт агуулгыг нэмэгдүүлэх, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, борлуулах болон түүнтэй холбогдсон бусад үйл ажиллагааг" гэж заасан билээ.

Төрийн ашигт малтмалын өмчлөх эрх бусдад шилжих үе, ашигт малтмалыг ашиглах тусгай зөвшөөрөл олгох үе нь цаг хугацааны хувьд зөрүүтэй гэдгийг анхаарах нь зүйтэй. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Монгол Улс дэлхийн адийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өөрөөц онцлогт нийцсэн олон хэвшил бүхий адийн засагтай байна" хэмээн заасны дагуу өөрийн орны онцлогт нийцүүлж, ашигт малтмалын нөөц баялгаараа дамжуулан хөгжих шаардлагыг харгалзан Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан газрын хэвлий болон түүний баялгийг эргэлтэд оруулах зүй ёсны шаардлага байгаа бөгөөд ашигт малтмалыг "үүрд мөнх" төрийн өмч байхаар Үндсэн хуульд заасан мэтээр явцуу ойлгож тайлбарлах нь буруу юм.

Иргэн Н.Ариунболдынхоор Үндсэн хуулийн заалтыг тайлбарлавал, Монгол Улсын төр ашигт малтмалаа хэзээ ч хэрэглэх боломжгүй болж тухайн ашигт малтмал байгалийн байдлаараа, олборлож боловсруулсан хэв шинжтэй байхдаа, түүнчлэн борлуулалтын зүйл, эцсийн бүтээгдэхүүн болсон үедээ ч төрөөс өөр хэн ч түүнийг өмчлөх боломжгүй, төр энэ бүтээгдэхүүнийг хэнд ч хэзээ ч борлуулж болохгүй болох байдал үүсэж байна.

Ашигт малтмал газрын хэвлийд байж газартай салшгүй хэлбэрээр орших тухайн үед төрийн өмч байна гэдгийг бид Үндсэн хуульдаа заасан, энэ өмчлөх эрхийг Ашигт малтмалын тухай хуулийн аль ч зүйл, заалт зөрчөөгүй. Харин Үндсэн хуулийн болон иргэний эрх зүйн үүднээс газраас салган олборлож, боловсруулан борлуулалтын зүйл болсон тухайн шатнаас эхлэн ашигт малтмалын өмчлөх эрх төрөөс ашигт малтмалын олборлолтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид шилжиж байгаа юм.

Иргэний эрх зүйд ад юмсыг хэрэглэгдэх ба үл хэрэглэгдэх хэмээн ангилдаг онолын тогтсон ойлголт байдаг. Тухайн хөрөнгийг зориулалтын

дагуу ашигласнаар дахин тухайн зориулалтаараа хэрэглэгдэх боломжгүй болдог зүйлийг хэрэглэгдэх эд юмс гэж тайлбарладаг бөгөөд ийм эд юмс эд хөрөнгийг эзэмших, ашиглах гэрээний зүйл болох боломжгүй байдаг. Газрын хэвлийн баялаг болох ус, нүүрс зэрэг олон төрлийн нөөцийг ашигт малтмалын нэгэн адил зориулалтын дагуу ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зорилгоор хэрэглэгдэх төр өмчлөх эрхээ шилжүүлэхээс өөр аргагүй. Иймд Ашигт малтмалын тухай хуульд төр ашигт малтмалыг борлуулах эрх олгож өмчлөх эрхээ бусдад шилжүүлсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуультай зөрчилдөхгүй.

Уул уурхайн үйл ажиллагаа явуулах эрх авснаар шууд өмчлөх эрх шилжихгүй тул ашигт малтмалын өмчлөх эрх шилжих мөчийг бид тогтоох шаардлагатай.

Хөдлөх хөрөнгө олж авч буй этгээдийн эзэмшилд шилжсэнээр болон гэрээнд тусгайлан заасан бол үнийг төлснөөр түүнчлэн дахин боловсруулагдаж, засан сайжруулснаар өмчлөх эрх шилжих зохицуулалт иргэний эрх зүйд түгээмэл байдгийн зэрэгцээ өмчлөх эрх олж авч буй этгээд уг хөрөнгийг бусад хөрөнгөнөөс тусгаарласнаар өмчлөх эрхийг өөртөө шилжүүлэх онолын ойлголт байдаг. Энэ тухай манай томоохон иргэний эрх зүйчид өөрсдийн бүтээлдээ дурдсан нь бий. Энэ онолын үүднээс авч үзвэл ашигт малтмал борлуулалтын шаардлага хангасан тухайн үеэс эхлэн төрийн өмчлөлөөс гарч борлуулах эрх бүхий этгээдийн өмчлөлийн зүйл болно.

Олборлон боловсруулагдаж, байгалийн байдлаас алдаж борлуулалтын бүтээгдэхүүн болсон ашигт малтмалыг төр биш тусгай зөвшөөрөлтэйгөөр олборлолт явуулж байгаа этгээд өмчилдөг. Үүнийг Үндсэн хуулиар хязгаарлаагүй бөгөөд хязгаарлах ч боломжгүй юм. Тухайлбал, Ан агнуурын тухай хуулийн дагуу иргэн, аж ахуйн нэгж зохих байгууллага, албан тушаалтны зөвшөөрөлтэйгөөр, хуульд заасан төлбөр хураамжийг төлсөн бол ан амьтан болон түүний гаралтай түүхий эдийг худалдах, ахуйн болон үйлдвэрлэлийн, түүнчлэн тусгай зориулалтаар хэрэглэх замаар захиран зарцуулах бүрэн эрхтэй байдаг бол Усны тухай хуулийн дагуу мөн л эрх бүхий байгууллагаас зохих зөвшөөрлийг авч, төлбөр хураамж төлсөн бол ус хэрэглэгч этгээд түүнийг өөрөө хэрэглэхээс гадна хариу төлбөртэй буюу төлбөргүйгээр захиран зарцуулах бүрэн эрхтэй.

Ашигт малтмалын өмчлөх эрхийн эрхийг ихэнх улс орон тухайн улсын тусгаар тогтнол бүрэн эрхт байдалтай холбон авч үзэж газар, түүний хэвлийд байгалийн байдлаараа байгаа нөөц баялаг төр, нийт ард түмний өмч хэмээн хуульчилсан байх хэдий ч ашигт малтмалын өмчлөх эрхийг төрөөс өөр этгээдэд шилжихийг хүлээн зөвшөөрч, харин ийнхүү шилжихдээ ямар арга замаар хэрхэн шилжихийг өөр өөрийн онцлогт тохируулан ялгамжтай зохицуулсан байна.

...Газар, ашигт малтмал, ан амьтан, ус, ой мод зэрэг байгалийн нөөц нь улс орны тусгаар тогтнол, эдийн засгийн аюулгүй байдалтай салшгүй холбоотой учир хууль тогтоогч нь энэ асуудалд илүүтэй анхаарал

хандуулан, иргэний гүйлгээнд оролцох нөхцөл байдлыг нь тусгай хуулиар нарийвчлан зохицуулж нийтийн эрх зүйн хэм хэмжээг түлхүү хэрэглэж байгааг анхаарах нь зүйтэй. Иймд Ашигт малтмалын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.7 дахь заалт, 27 дугаар зүйлийн 27.1.4 дэх заалт Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгтэй бүрэн нийцэж байна.

3. ...Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлээр төрийн өмчлөлийн үндсэн объектыг төрийн байгуулал, эдийн засгийн харилцаа, хүний эрх, эрх чөлөөний суурь зарчмын хүрээнд томьёолсон бол бусад органик хуулиуд тухайн ойлголтыг салбар эрх зүй хийгээд мэргэшлийн талаас нь Үндсэн хуулиар тогтоосон зарчмын хүрээнд нарийвчлан тодорхойлдог.

Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт "ашигт малтмал" гэдгийг нарийвчлан тодорхойлж, Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийг үндэслэн уг ашигт малтмалыг иргэний гүйлгээнд оруулах боломжийг өмчлөгчид олгосон заалт юм. Энэ заалтаар төр Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасанчлан өөрийн орны өвөрмөц онцлогт нийцсэн эдийн засгийн хэвшлийг сонгох боломж бүрдэж байна.

Монгол Улсын газрын гадаргуу, түүний хэвлийд байгалийн байдлаараа оршихдоо төрийн өмч байж, олборлолтын дараа боловсруулагдан борлуулалтын шаардлага хангасан бүтээгдэхүүн болсон үеэсээ эхлэн төрийн өмчлөлөөс гарч олборлолтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчдэд өмчлөх эрх шилжих нь ашигт малтмалын харилцаан дахь зүй ёсны үзэгдэл юм. Иймд Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг Монгол Улсын Үндсэн хуульд бүрэн нийцсэн байна.

4. ...Иргэний хуулийн 120 дугаар зүйлийн 120.1 дэх хэсэгт "Хууль..." хэмээн заасан нь мэдээлэл гаргагчийн тайлбарласанчлан төрийн өмчлөх эрхийг зөрчиж буй хэрэг бус харин эсрэгээрээ төрийн өмчлөх эрхийг хамгаалж, ашигт малтмалын харилцаанд борлуулалтын шаардлага хангасан шинэ өмчлөлийн зүйл бий болох хүртэл хугацаанд төрийн өмчлөх эрх хэвээр хадгалагдах боломж олгосон зохицуулалт юм.

Төрөөс өөрийн зарим чиг үүргээ хувийн хэвшилд шилжүүлэх үндсэн аргын нэг болж улс орнуудад түгээмэл хэрэглэгддэг Концессийн аргыг бид энд жишээ болгон дурдаж болох юм. Концессийн үйл ажиллагааны үр дүнд концесс эзэмшигч төрийн өмчийг засан сайжруулж, дахин боловсруулж шинэ бүтээгдэхүүн бий болгож болохын зэрэгцээ уг засан сайжруулагдсан эд хөрөнгийг төр өөрөө бүхэлд нь өмчлөх, эсвэл концессийн эрх эзэмшигч тал шууд өмчлөх арга хэлбэрийн аль нэгийг тухайн нөхцөл байдалд нийцүүлэн хуулиар тодорхой зааж өгөх нь түгээмэл үзэгдэл бөгөөд энэ нь Иргэний хуулийн 120 дугаар зүйлийн 120.1 дэх хэсгийн "хуульд өөрөөр заасан" гэсэн нөхцөл заасан хэм хэмжээний дагуу зохицуулалт болох юм.

Түүнчлэн улс орнуудад зарим төрлийн ашигт малтмалын өмчлөх эрхийг бусдад шилжүүлэхийг хориглосон зохицуулалт байдаг бөгөөд

ийм нөхцөл байдал үүссэн үед төрөөс хууль гарган уг ашигт малтмалыг олборлож боловсруулан шинэ бүтээгдэхүүн бий болгосон хэдий ч өмчлөх эрх шилжихгүй байхаар хуульчлах боломжийг нээсэн зохицуулалт болсон гэж үзэж байна. Энэ мэтчилэн ашигт малтмал, бусад байгалийн нөөц болон нийтийн зориулалттай төрийн бусад өмчийн харилцааны тодорхой тохиолдолд өөрийн өмчлөх эрхээ хэвээр хадгалах нөхцөл байдлыг хуулиар зохицуулах боломжтой байх үүднээс Иргэний хуулийн 120 дугаар зүйлийн 120.1 дэх хэсгийн "Хууль..." хэмээн томъёоллыг тусгасан бөгөөд энэ нь Үндсэн хуульд бүрэн нийцэж байна" гэжээ.

"Үндсэн хуулийн цэцэд гаргасан мэдээлэлд "Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5.4-т заасан "50 хүртэл хувьтай байж болох", 5.5-д заасан "34 хүртэлх хувьтай тэнцэх" гэж хязгаар тогтоосон нь ард түмний мэдэлд, төрийн хамгаалалтад байх ёстой нийтийн өмчийг төрөөс захиран зарцуулах эрхийг хязгаарласан, уг эрхэд халдсан хэрэг гэж үзэж байна" гэсэн байна. Гэтэл уг хувь хэмжээ нь газрын хэвлий, ой, ус, ан амьтан зэрэг баялгийг төр өмчлөх эрхийг хөндөөгүй, харин ашигт малтмалыг ашиглах тусгай зөвшөөрөл бүхий этгээдийн энгийн хувьцааны тодорхой хэсгийг өмчлөх эрхийг төрд олгосон юм.

Стратегийн орд газар дээр уурхайн үйл ажиллагаа эрхэлж буй компанийн энгийн хувьцааг төр эзэмшснээр газрын хэвлийг өмчлөх эрхээ алдах бус харин энэ хувьцаанд тэнцэх ногдол ашиг авах, төр нийтийн зориулалттай өмчөө бүрэн эрхийн хүрээнд захиран зарцуулж, уул уурхайн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, нэмэгдэл ашиг олох боломжтой болж байна" гэжээ.

Тав. Иргэн Н.Ариунболд 2009 оны 11 дүгээр сарын 23-ны өдөр Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн нэмэлт тайлбартаа:

"...Өмч "үүрд мөнх" өмчлөгчийн өмчлөлд байх эсэх талаар төлөөлөгч тайлбарлаж асуудлыг мушгин гуйвуулжээ. Өмчийг өмчлөх эрх дагахгүй, өмчлөх эрхийг өмч дагана гэдэг зарчим байдаг тухай мэдээлэлдээ дурьдсан. Өмчлөгч өмчлөх эрхээсээ татгалзвагүй, түүний хүсэл зоригийн дагуу шилжүүлээгүй л бол өмч "үүрд мөнх" түүнийх. Үүнийг өмчийн халдашгүй байдал гэж томъёолдог.

"... Маргаан бүхий хуулийн заалтууд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц онцлогт нийцсэн олон хэвшил бүхий эдийн засагтай байна" гэсэн заалтыг зөрчсөн эсэхийг тогтоолгох..." гэжээ.

ҮНДЭСЛЭЛ:

1. Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4, 5.5 дахь хэсэгт улсын төсвийн хөрөнгөөр болон улсын төсвийн оролцоогүйгээр эрэл, хайгуул хийж нөөцийг нь тогтоосон ордыг хамтран ашиглах төрийн оролцооны хэмжээг 50 хүртэл, 34 хүртэлх хувьтай байж болохоор тогтоосон нь Монгол Улсын Их Хурлын бүрэн эрхэд хамаарч байна.

Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4 дэх хэсэгт "Улсын төсвийн хөрөнгөөр хайгуул хийж нөөцийг нь тогтоосон стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг хувийн өмчит хуулийн этгээдтэй хамтран ашиглавал төрийн оролцооны хэмжээ 50 хүртэл хувьтай байж болох бөгөөд уг хэмжээг төрөөс оруулсан хөрөнгө оруулалтын хэмжээг харгалзан орд ашиглах гэрээгээр тодорхойлно", мөн зүйлийн 5.5 дахь хэсэгт "Улсын төсвийн оролцоогүйгээр хайгуул хийж нөөцийг нь тогтоосон стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг эзэмшигчийн тухайн ордод оруулсан хөрөнгийн 34 хүртэлх хувьтай тэнцэх хувьцааг төр эзэмшиж болох бөгөөд уг хэмжээг төрөөс оруулах хөрөнгө оруулалтын хэмжээг харгалзан орд ашиглах гэрээгээр тодорхойлно" гэж заасан нь Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, мөн зүйлийн 2 дахь хэсгийг зөрчсөн гэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

2. Ашигт малтмалын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.7 дахь заалтад "...борлуулах болон түүнтэй холбогдсон бусад үйл ажиллагааг", 27 дугаар зүйлийн 27.1.4 дэх заалтад "уурхайн эдэлбэрээс олборлосон цацраг идэвхт ашигт малтмалаас бусад төрлийн ашигт малтмал, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг олон улсын зах зээлийн үнээр борлуулах" гэж заасан нь газрын хэвлийд байгаа байгалийн баялагт хамаарахгүй байна. Олборлосон ашигт малтмал, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг борлуулах эрхийг гуравдагч этгээдэд шилжүүлэх эрх нь төрд хадгалагдаж байна. Ашигт малтмалын тухай хуулийн дээр дурьдсан заалтууд нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, мөн зүйлийн 2 дахь хэсэг, Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг зөрчсөн гэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

Иргэний хуулийн 120 дугаар зүйлийн 120.1 дэх хэсэгт "Хууль..." гэж зааснаараа өмчлөгчийн эрхийг зөрчиж байна гэж үзэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1 дэх заалт, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 31, 32 дугаар зүйлийг удирдлага болгон **МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН НЭРИЙН ӨМНӨӨС ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ** нь:

1. Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4 дэх хэсэгт "Улсын төсвийн хөрөнгөөр хайгуул хийж нөөцийг нь тогтоосон стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг хувийн өмчит хуулийн этгээдтэй хамтран ашиглавал төрийн оролцооны хэмжээ 50 хүртэл хувьтай байж болох бөгөөд уг хэмжээг төрөөс оруулсан хөрөнгө оруулалтын хэмжээг харгалзан орд ашиглах гэрээгээр тодорхойлно", мөн зүйлийн 5.5 дахь хэсэгт "Улсын төсвийн оролцоогүйгээр хайгуул хийж нөөцийг нь тогтоосон стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг эзэмшигчийн тухайн ордод оруулсан хөрөнгийн 34 хүртэлх хувьтай тэнцэх хувьцааг төр эзэмшиж болох бөгөөд уг хэмжээг төрөөс оруулах хөрөнгө оруулалтын хэмжээг харгалзан орд ашиглах гэрээгээр тодорхойлно" гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 1 дэх

хэсгийн "Монгол Улсад газар, түүний хэвлий, ой, ус, амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг гагцхүү ард түмний мэдэл, төрийн хамгаалалтад байна", мөн зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн өмч мөн" гэснийг зөрчөөгүй байна.

2.Ашигт малтмалын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.7 дахь хэсэгт "... борлуулах болон түүнтэй холбогдсон бусад үйл ажиллагааг," 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт "...байгалийн байдлаараа...", 27 дугаар зүйлийн 27.1.4 дэх заалтад "уурхайн эдэлбэрээс олборлосон цацраг идэвхт ашигт малтмалаас бусад төрлийн ашигт малтмал, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг олон улсын зах зээлийн үнээр борлуулах" гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц онцлогт нийцсэн олон хэвшил бүхий эдийн засагтай байна", мөн зүйлийн 2 дахь хэсгийн "...өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална", Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ...төрийн өмч мөн", Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Үндсэн хуульд хууль, ...бүрнээ нийцсэн байвал зохино", түүнчлэн Иргэний хуулийн 120 дугаар зүйлийн 120.1 дэх хэсэгт "Хууль..." гэж заасан нь Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 1, 2 дахь заалтыг зөрчөөгүй байна.

3.Энэхүү дүгнэлтийг хүлээн авч, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу 15 хоногийн дотор хэлэлцэж, хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

ДАРГАЛАГЧ

ГИШҮҮД

Ж.БЯМБАДОРЖ

Д.НАРАНЧИМЭГ

Ц.САРАНТУЯА

Д.МӨНХГЭРЭЛ

Б.ПҮРЭВНЯМ

Хаяг:

"Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн редакция

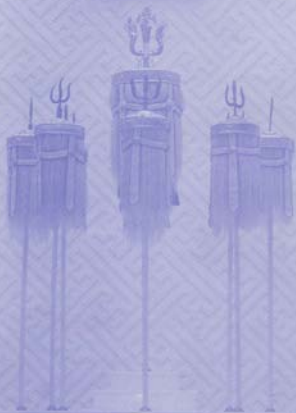
Улаанбаатар-12, Төрийн ордон 128 тоот

И-мэйл: turin_medeel@parliament.mn

Утас: 262420, 329612

Хэвлэлийн хуудас 2.75

Индекс: 14003

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын хэвлэл хэсэгт хэвлэв.
Утас 329487